

ACADEMIA ROMÂNĂ

ISTORIA ROMÂNILOR

VOLUMUL X

editura enciclopedică

Dinu C. Giurescu (coord.), *Istoria românilor*, vol. X, București, Editura Enciclopedică, 2013, 1310 p. ISBN 978-973-45-0667-5

MASS-MEDIA

Ilarion Țiu

„Presa este cea mai ascuțită armă a partidului. Presa este mijloc prin care partidul vorbeşte în fiecare ceas al zilei cu masele largi şi vorbeşte în limbajul lor“. Aceasta era „învățătura“ lui Stalin pentru organizarea mass-media în țările situate după „Cortina de fier“.

Statul comunist român îşi exercita controlul asupra presei în virtutea rolului său de proprietar şi de îndrumător ideologic. În consecință, mass-media nu se putea dezvolta liber. Partidul comunist urmărea ca mesajele transmise prin mijloacele de comunicare în masă să fie consonante cu obiectivele sale. Aşadar, singurul factor care influența dinamica mass-media era voința partidului. În nici un caz piața media.

După model sovietic, regimurile comuniste au utilizat mass-media în trei moduri. În primul rând, mijloacele de comunicare în masă erau folosite pentru difuzarea instrucțiunilor puterii. Tocmai de aceea sistemul era centralizat, pentru ca întreaga presă să vorbească o „limbă ideologică“ unică. În al doilea rând, mass-media trebuiau să mobilizeze masele, pentru a determina cetățenii să execute dispozițiile autorităților. A treia funcție a presei în regimurile comuniste, şi poate cea mai importantă, era să îndoctrineze masele. Mass-media avea scopul să construiască „omul nou“ comunist. În anumite etape, presa a contribuit la construcția cultului personalității (pentru conducerea colectivă a partidului, în anii de început ai comunismului, sau pentru liderii supremi, în anii de vârf ai lui Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Nicolae Ceauşescu). Gazetele, radioului şi televiziunea participau la celebrarea şefilor printr-o expunere necontenită a „virtuților“ pe care le-ar fi avut[1].

În 1948, România avea o presă slab dezvoltată. Comunicarea de masă se realiza în principal prin intermediul ziarelor. În perioada interbelică, acestea avuseseră o evoluție comparabilă cu cea a țărilor din jur. După război însă, gazetele centrale şi locale au fost victimele imixtiunii comuniştilor. Printr-o politică de „defascizare“ a presei şi de cenzură, guvernul Petru Groza a reuşit să reducă la tăcere ziarele opoziției sau ale editorilor independenți de partidul comunist.

---

[1] Claude-Jean Bertrand, *O introducere în presa scrisă şi vorbită*, Iaşi, Editura Polirom, 2001, p. 32.

Pe lângă presa scrisă, comunicarea de masă se realiza şi prin radio. Acest canal mass-media cunoscuse o evoluţie slabă în România, cu mult sub potenţialul pe care l-ar fi avut. Spre exemplu, în ţările vest europene şi în Statele Unite ale Americii posturile de radio au revoluţionat comunicarea de masă în perioada interbelică. La noi însă, autorităţile militare au frânat dezvoltarea radioului, din raţiuni de securitate naţională[2]. Exista un singur post de emisie, la Bucureşti, care nu reuşise să acopere întreaga ţară ca arie de difuzare. Începând cu august 1944, radioul a fost o „redută" aprig disputată între comunişti şi forţele democrate. Societatea de radio ajunge sub controlul administrativ al comuniştilor după instalarea guvernului dr. Petru Groza (martie 1945).

Cadrul instituţional

Congresul I al Partidului Muncitoresc Român (21-23 februarie 1948) a stabilit subordonarea directă a presei către Comitetul Central. Partidul îşi asigura controlul asupra mijloacelor de comunicare în masă prin intermediul Direcţiei Propagandă şi Agitaţie din cadrul C.C. al P.M.R.[3].

Conform Statutului P.M.R., fiecare membru al Secretariatului răspundea de una dintre direcţiile Comitetului Central. Pentru Direcţia Propagandă şi Agitaţie a fost desemnată Ana Pauker. „Tovarăşa Ana" nu s-a ocupat efectiv de coordonarea Direcţiei, transferându-i responsabilitatea lui Iosif Chişinevschi[4]. Însă nici „tovarăşul Ioşca" n-a condus Propaganda şi Agitaţia, plasându-i sarcina lui Leonte Răutu, adjunctul său. Aşadar, în anii stalinismului, responsabilitatea privind propaganda şi agitaţia i-a revenit lui Leonte Răutu, considerat a fi „groparul" culturii româneşti tradiţionale[5].

Fig. 186 Leonte Răutu

[2] Armata se temea că organizaţiile iredentiste sau extremiste vor utiliza radioul în scopuri antistatale. Autorităţile militare puteau interzice cetăţenilor dreptul de posesie a aparatelor de radio-recepţie, după criterii discreţionare. Orice tentativă de a pune în funcţiune staţii de radio-emisie neomologate intra sub incidenţa legislaţiei privind securitatea naţională şi se pedepsea cu ani grei de închisoare.

[3] Eugen Denize, *Propaganda comunistă în România: 1948*-1953, Târgovişte, Editura Cetatea de Scaun, 2011, p. 34.

[4] După excluderea „deviaţioniştilor de dreapta" la Plenara C.C. al P.M.R. din 26-27 mai 1952, Iosif Chişinevschi a devenit oficial responsabil al Secţiei Propagandă şi Agitaţie.

[5] Eugen Denize, *op. cit*, p. 38-39.

Contribuția presei la buna funcționare a statului totalitar este fixată de materialele P.M.R.[6]. Comuniştii considerau că mesajul propagandistic n-avea efect atâta vreme cât nu ajungea în cel mai îndepărtat colț al țării, pentru a beneficia de o audiență larg răspândită. Sarcina difuzării mesajului îi revenea sectorului agitație. Pe lângă lozinci, broşuri şi cărți editate de partid, activiştii aveau obligația să utilizeze în activitatea lor presa centrală şi locală, presa de partid, presa sindicală şi a organizațiilor de masă, presa sportivă, presa culturală, presa militară etc.

Controlul instituțional al mass-media s-a realizat prin aparatul de partid. Cu ocazia Plenarei C.C. al P.M.R. din 23-24 ianuarie 1950, direcțiile Comitetului Central au devenit Secții (după modelul P.C.U.S.)[7]. În cadrul Secției Propagandă şi Agitație funcționa sectorul Presă[8]. Ulterior, agitația a dispărut din nomenclatura Secției, fiind redenumită Secția Propagandă şi Presă. Prin Hotărârea C.P.Ex. al C.C. al P.C.R. din 1 noiembrie 1976, Propaganda a fost despărțită de Presă. S-au creat Secția Propagandă a C.C. al P.C.R. şi Secția Presă şi Radioteleviziune a C.C. al P.C.R.[9].

În teritoriu, supravegherea presei se realiza după modelul Comitetului Central. Cu ocazia şedinței Biroului Politic din 12 mai 1950 s-a hotărât ca fiecare comitet județean de partid să aibă câte o Secție de Propagandă şi Agitație, condusă de un şef şi un şef-adjunct. În cadrul secțiilor județene funcționau sectoare de presă şi difuzare a materialelor de partid. Fiecare sector avea câte 1-2 activişti la nivel județean, în funcție de mărimea județului. Comitetele orăşeneşti de partid aveau câte un sector de presă şi difuzare a materialelor de presă, sub conducerea unui activist. Până şi comitetele de plasă sau raioanele săteşti aveau responsabilități în domeniul mass-media, în cadrul sectorului cultural, sportiv şi de difuzare a presei (cu 1-2 activişti)[10].

Partidul a creat şi un sistem de control politic al jurnaliştilor. Cu prilejul şedinței Biroului Politic din 10 martie 1950 s-a stabilit nomenclatura[11] oficială a P.M.R. Aceasta includea şi unele funcții din cadrul presei. Deveneau funcționari ai P.M.R.: redactorii responsabili ai tuturor ziarelor centrale şi publicațiile periodice din Capitală (împreună cu redactorii responsabili adjuncți şi secretarii responsabili ai redacțiilor); membrii comitetului de redacție şi şefii de secții de la ziarul *Scânteia*[12]; redactorul responsabil,

---

[6] *Ibidem*, *op. cit.*, p. 60-61.

[7] Secția era aparatul ajutător executiv al C.C.-ului, care punea în practică deciziile şi dispozițiile partidului.

[8] Eugen Denize, *op. cit.*, p. 40-41.

[9] Arhivele Naționale ale României – Direcția Arhive Naționale Istorice Centrale (în continuare D.A.N.I.C.), Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român (în continuare C.C. al P.C.R.) – Secția Cancelarie, dos. nr. 110/1973, f. 49.

[10] Eugen Denize, *op. cit.*, p. 42.

[11] Prin nomenclatură se înțelege schema de organizare a partidului comunist, cuprinzând posturile şi instituțiile care se aflau în subordine.

[12] Titlul ziarului *Scânteia*, organ central al C.C. al P.M.R. / P.C.R., a fost scris în forma *Scînteia* după modificarea ortografiei limbii române (1953). Pentru a respecta ortografia actuală, vom utiliza varianta cu â din a.

secretarul responsabil al redacţiei şi colegiul redacţional al ziarului *Lupta de clasă*, „organ teoretic de presă“ al partidului; redactorii responsabili adjuncţi ai redacţiilor *România liberă*, *Viaţa sindicală*, *Scânteia Tineretului*, *Contemporanul* şi *Flacăra*; directorul şi directorii adjuncţi ai Agenţiei Române de Presă *Agerpres*; directorul şi directorii adjuncţi ai Direcţiei Generale a Presei şi Tipăriturilor etc.[13].

Cenzura

Instrumentul prin care partidul realiza controlul mass-media a fost cenzura. Desigur, supravegherea difuzării cuvântului scris şi vorbit nu era invenţia comuniştilor. În Europa, biserica catolică a pus bazele cenzurii moderne în anul 1622, prin înfiinţarea *Congregaţiei pentru Răspândirea Credinţei* (lat. *Congregatio de Propaganda Fide*). Ulterior, „despoţii luminaţi“ sau conducătorii statelor naţionale au preluat modelul, motivând apărarea „interesului de stat“.

În august 1944, comuniştii au găsit o cenzură bine organizată. Instituţia fusese creată de regimul carlist în 1937, fiind menţinută de Ion Antonescu din raţiuni de război. Pentru a-şi impune controlul asupra ţării, comuniştii au perfecţionat şi au extins cenzura, având susţinere din partea Armatei Roşii de ocupaţie.

Prin Decretul nr. 218 din 20 mai 1949 al Marii Adunări Naţionale, Direcţia Presei şi Tipăriturilor din Ministerul Artelor şi Informaţiilor s-a transformat în Direcţia Generală a Presei şi Tipăriturilor de pe lângă Consiliul de Miniştri. Noua instituţie avea următoarele atribuţii: să redacteze Buletinul Oficial al Republicii Populare Române; să autorizeze apariţia oricăror tipărituri (ziare, reviste, programe, afişe etc.); să autorizeze difuzarea ziarelor şi a oricăror altor tipărituri, precum şi importul sau exportul de ziare, cărţi sau obiecte de artă; să redacteze şi să difuzeze presei comunicările oficiale ale Consiliului de Miniştri şi să coordoneze activitatea serviciilor de presă ale ministerelor, departamentelor şi instituţiilor publice etc. (art. 1). Direcţia Generală a Presei şi Tipăriturilor era condusă de un director, ajutat de un director adjunct. Cei doi erau numiţi prin decizia Consiliului de Miniştri (art. 2)[14].

Instituţia avea următoarele compartimente: Direcţia Presei şi Publicaţiilor Periodice, Direcţia Autorizării Cărţii, Serviciul Presei Străine, Serviciul Secretariat, Serviciul de Cadre şi Învăţământ Profesional, Serviciul Administrativ şi Serviciul Contabilităţii. Prin intermediul Direcţiei Generale a Presei şi Tipăriturilor, statul exercita controlul total asupra informaţiei. Se încălca însăşi Constituţia comunistă din 1948, care garanta formal

---

[13] Eugen Denize, *op. cit.*, p. 44.
[14] „Buletinul Oficial“, nr. 32, 23 mai 1949.

Fig. 187 Casa Scânteii (azi Casa Presei Libere), vedere aeriană

„libertatea presei, a cuvântului, a întrunirilor, mitingurilor, cortegiilor şi manifestaţiilor" (art. 31)[15].

În august 1954, Direcţia Generală a Presei şi Tipăriturilor s-a reorganizat, prin Hotărârea Consiliului de Miniştri nr. 267. Instituţia era înzestrată cu trei sectoare centrale: Presă (Sectorul I), Carte (Sectorul II), Propagandă şi agitaţie orală şi vizuală (Sectorul III). Sectorul Presă avea în subordine o direcţie (Tipărirea Presei Centrale) şi patru servicii (al Presei Locale, Difuzarea Presei Centrale, Radio, *Agerpres*).

După finalizarea lucrărilor la *Casa Scânteii*, Direcţia Generală a Presei şi Tipăriturilor s-a mutat în noua clădire, în anul 1956. Cu acest prilej, instituţia a fost din nou reorganizată în trei servicii: Ideologizare, Ştiinţă şi Tehnică şi Radioteleviziune. Din septembrie 1961, controlul mass-media se realiza prin: Departamentul Tipărirea Presei Centrale, Departamentul Controlul Ziarelor departamentale şi de Uzină şi Departamentul Imprimatelor Diverse, Radio Televiziune, Ştiinţă şi Tehnică[16]. În anul 1965, instituţia a primit o nouă denumire – Comitetul de Stat pentru Presă şi Tipărituri.

Începând din 1971 s-a produs o creştere a presiunii ideologice, pe fondul „mini-revoluţiei culturale" declanşate ca urmare a „Tezelor din iulie". Prima etapă a constat în

[15] „Monitorul Oficial", nr. 87 bis, 13 aprilie 1948.

[16] Liliana Corobca, *Culisele cenzurii comuniste*, <http://www.asymetria.org/modules.php?name=News&file=article&sid=563> (30 noiembrie 2012).

crearea Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste (CCES), în septembrie acelaşi an. Instituţia (cu rol de minister al Culturii) avea misiunea să „organizeze şi controleze activitatea consacrată îndeplinirii hotărârilor de partid şi de stat privind domeniul cultural pe întreg teritoriul ţării“[17]. În fruntea CCES a fost numit Dumitru Popescu, ideologul principal al ceauşismului. CCES-ul a iniţiat o campanie de „redescoperire“ a valorilor naţionale, în scopul proslăvirii lui Nicolae Ceauşescu.

Fig. 188 Dumitru Popescu

Al doilea val de înăsprire a presiunii ideologice asupra culturii (şi a presei totodată) s-a consumat în 1977. În acel an, Nicolae Ceauşescu s-a confruntat pe plan intern cu mişcări contestatare (acţiunile lui Paul Goma, greva minerilor din Valea Jiului), inspirate de evenimentele din statele comuniste central-europene („Charta 77“). Răspunsul lui Ceauşescu a fost desfiinţarea cenzurii. Motiva astfel lichidarea ultimei „rămăşiţe“ a conservatorismului stalinist. Comitetul de Stat pentru Presă şi Tipărituri a fost desfiinţat în decembrie 1977, prin Decretul nr. 472[18].

Regimul îşi însă luase măsuri de precauţie. După Plenara C.C. al P.C.R. din 28-29 iunie 1977, revista *Presa noastră*, unica publicaţie de specialitate din domeniul mass-media, a publicat „Hotărârea C.C. al P.C.R. cu privire la creşterea rolului şi răspunderii organizaţiilor de partid şi de stat, de masă şi obşteşti, a uniunilor de creaţie, a conducerilor colective ale redacţiilor, Radioteleviziunii, editurilor, caselor de film, instituţiilor de spectacole în activitatea de informare şi educare a oamenilor muncii“. Conform hotărârii, la nivelul „organelor de presă“ urmau să se constituie consilii care „purtau întreaga răspundere pentru conţinutul politic, ideologic şi calitatea materialelor publicate, militând permanent pentru traducerea în viaţă a politicii partidului, a principiilor eticii şi echităţii socialiste, pentru generalizarea experienţei înaintate şi promovarea noului în toate domeniile vieţii şi activităţii sociale, pentru combaterea neajunsurilor şi fenomenelor negative şi exprimarea opiniei înaintate a celor ce muncesc, a maselor largi de constructori ai socialismului“[19]. Asemenea decizii ale partidului nu contraveneau totuşi legislaţiei socialiste privind libertatea de exprimare. În Constituţia din 1965 s-a inclus un adaos la articolul care garanta drepturile civile. Astfel, libertatea cuvântului şi a presei nu putea fi utilizată „în scopuri potrivnice orânduirii socialiste şi intereselor celor ce muncesc“ (art. 29)[20].

---

[17] Decretul nr. 301 (art. 4), publicat în „Buletinul Oficial“, nr. 108, 21 septembrie 1971.

[18] „Buletinul Oficial“, nr. 138, 26 decembrie 1977.

[19] Marian Petcu (coord.), *Cenzura în spaţiul cultural românesc*, Bucureşti, Editura Comunicare.ro, 2005, p. 90.

[20] „Buletinul Oficial“, nr. 65, 29 octombrie 1986.

Pe 23 noiembrie 1977, Nicolae Ceauşescu a convocat şedinţa Comitetului Politic Executiv, având pe ordinea de zi unele modificări în structura colegiilor de redacţie şi a consiliilor de conducere din presă. Redactorul-şef devenea oficial responsabil în cadrul redacţiei pentru respectarea liniei ideologice. În vederea creşterii controlului politic, în colegiul de redacţie intra obligatoriu secretarul organizaţiei de partid. Redactorul-şef rămânea principalul factor decizional în redacţie, însă activitatea unităţilor mass-media era supravegheată îndeaproape de oamenii partidului. Practica a arătat că, de multe ori, cuvântul cel mai important îl avea secretarul de partid.

Asemenea lui Iosif Chişinevschi şi Leonte Răutu în anii '50, Nicolae Ceauşescu credea că va îmbunătăţi „prestaţia" mass-media dacă sporea rolul „oamenilor muncii" în procesul de decizie editorială. Era prizonierul ideologiei leniniste, crezând că o putea aplica în toate domeniile societăţii. Astfel, C.P.Ex.-ul a decis în şedinţa din 23 noiembrie 1977 ca „oamenii muncii" (muncitori industriali şi agrari, oameni de ştiinţă şi cultură, specialişti) să ocupe 30% din locurile consiliilor de conducere ale „organelor de presă".

Tot cu acest prilej, Ceauşescu a mai dispus încă o reformă instituţională a mass-media care întărea controlul P.C.R. Preşedintele consiliului de conducere al „organului de presă" trebuia să aibă calitatea de membru în conducerea colectivă de partid. Aşadar, în cazul *Scânteii* trebuia să fie membru al C.P.Ex., în cazul *României libere* trebuia să fie membru al Biroului Executiv al FUS, în cazul ziarului *Munca* trebuia să fie membru al conducerii centrale a sindicatelor, în cazul *Scânteii Tineretului* trebuia să fie membru al C.C. al U.T.C., în cazul publicaţiilor judeţene trebuia să fie membru al biroului de partid local etc.[21].

La şedinţa C.P.Ex. din 23 noiembrie 1977 a participat şi Leonte Răutu, artizanul stalinizării presei româneşti. Nu întâmplător, unele decizii ale lui Ceauşescu, precum extinderea rolului „oamenilor muncii" în consiliile de conducere din unităţile mass-media, sau responsabilizarea politică a redactorilor-şefi, reaminteau de practicile din anii '50.

Peste două zile, la 25 noiembrie 1977, s-a produs reorganizarea Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste[22]. Instituţia primea puteri sporite, în sensul că putea interveni direct în politica editorială a „organelor de presă". Periodic, prin sondaj, CCES-ul avea obligaţia să verifice dacă publicaţiile scrise, radioul şi televiziunea respectau linia ideologică a partidului.

În luna decembrie 1977, printr-o serie de decrete, s-au modificat Legea Presei[23], Legea de organizare a Radioteleviziunii Române[24] şi Legea privind organizarea şi funcţionarea a Agenţiei Române de Presă *Agerpres*[25]. Colegiile redacţionale şi consiliile de conducere

---

[21] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secţia Cancelarie, dos. nr. 132/1977, f. 30v.

[22] Decretul 442 din 25 noiembrie 1977, publicat în „Buletinul Oficial", nr. 127, 28 noiembrie 1977.

[23] Decretul nr. 471 din 24 decembrie 1977, publicat în „Buletinul Oficial", nr. 138, 26 decembrie 1977.

[24] Decretul nr. 473 din 24 decembrie 1977, publicat în „Buletinul Oficial", nr. 138, 26 decembrie 1977.

[25] Decretul nr. 474 din 24 decembrie 1977, publicat în „Buletinul Oficial", nr. 138, 26 decembrie 1977.

erau reformate, în conformitate cu decizia C.P.Ex. din 23 noiembrie 1977. Toate instituțiile mass-media au fost puse în subordonarea Consiliul Culturii şi Educației Socialiste, care avea dreptul să se implice în politica editorială şi să controleze mesajul jurnalistic.

Desființată oficial, cenzura avea de fapt mai multe forme după 1977. În prima etapă, articolele din presa scrisă şi emisiunile radio-tv erau controlate ideologic în redacții. Ulterior, materialele finite se înaintau Consiliului Culturii şi Educației Socialiste şi Secției de Presă a Comitetului Central, pentru a primi avizul de publicare. Jurnaliştii au descoperit că era mai eficientă autocenzura, decât să ofere explicații în cazul în care activiştii de la CCES sau de la Secția Presă descopereau nereguli ideologice.

Cadrul ideologic

După proclamarea Republicii Populare (30 decembrie 1947), comuniştii nu mai aveau nici un impediment pentru a-şi promova ideologia prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă. Desigur, regele, mai ales în ultima perioadă, nu constituise o piedică în calea preluării mass-media de către comunişti. Congresul I al P.M.R. (februarie 1948) a consfințit însă sarcinile ideologice ale presei.

Artizanii subordonării mass-media către interesele partidului comunist au fost Iosif Chişinevschi (şeful Direcției Propagandă şi Agitație a C.C. al P.M.R.) şi, mai ales, Leonte Răutu (adjunctul lui Chişinevschi).

La 26 mai 1948, Iosif Chişinevschi s-a întâlnit cu activul Direcției Propagandă şi Agitație. Pe lângă lozincile obişnuite rostite cu asemenea ocazii, a ținut să puncteze cum va trebui să arate pe viitor presa românească. „Lumina“ venea de la Răsărit: „Toți propagandiştii şi agitatorii trebuie să-şi îndrepte privirile spre Uniunea Sovietică. Țara noastră, ca şi multe alte țări, a fost eliberată de armata sovietică, creată de bolşevicii lui Lenin şi Stalin. Trebuie să fie clar, pentru noi şi pentru popor, că fără armata sovietică nu am fi putut avea azi republică populară, un regim de democrație populară“[26].

Leonte Răutu şi impunerea modelului sovietic

Aşa cum am specificat mai sus, „sarcinile“ din domeniul presei nu le trasa Chişinevschi. Responsabilul *de facto* al domeniului era Leonte Răutu, care i-a convocat la 1 iunie 1948 pe conducătorii tuturor comitetelor de presă de pe lângă Direcția Propagandă şi Agitație şi pe secretarii diferitelor organe de presă din Bucureşti. Chişinevschi a fost şi el prezent,

---

[26] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secția Propagandă şi Agitație, dos. nr. 9/1948, f. 105.

însă a vorbit doar Răutu. Acesta din urmă a făcut un portret-robot al presei de după război.

În opinia lui Leonte Răutu, presa postbelică românească cunoscuse trei perioade. Între 1945/1946 şi 19 noiembrie 1946 (alegerile falsificate), s-a dus „lupta cu influenţa reacţiunii în presă". Această „luptă" a constat în „cucerirea influenţei noastre în presă", deoarece, spunea Răutu, „o mare parte a ziariştilor erau atunci sub influenţa reacţiunii". Comuniştii au „rezolvat" problema prin înscenarea unor „procese antifasciste" celor mai importanţi gazetari români. Pe de altă parte, au fost desfiinţate abuziv publicaţiile incomode. Începând din noiembrie 1946, menţiona Răutu la respectiva întrunire, comuniştii au operat „stârpirea influenţei reacţiunii în presă", precum şi „perfecţionarea presei din ţara noastră". Acest proces s-a încheiat la finele anului 1947, odată cu abolirea monarhiei. Mass-media intra astfel, conform periodizării lui Leonte Răutu, în a treia fază postbelică, când avea de îndeplinit „sarcini noi după perfecţionarea presei şi curăţirea terenului de influenţele reacţionare". În acest scop, el propunea o reorganizare radicală a mass-media[27].

Răutu a ţinut să le reamintească participanţilor la consfătuirea din 1 iunie 1948 că presa este subordonată Comitetului Central al P.M.R., prin intermediul Direcţiei Propagandă şi Agitaţie. În acest scop, direcţia avea următoarele sarcini: să introducă în mod nemijlocit linia partidului în întreaga presă; să lupte pentru „cuceririle noi"; să întărească poziţia partidului în presă; şi să execute o supraveghere din punctul de vedere al partidului asupra tuturor problemelor din ţară.

Pentru o „diviziune a muncii" eficientă, Leonte Răutu a creat Comitetul de Presă din cadrul Direcţiei Propagandă şi Agitaţie. Acest Comitet de Presă avea trei compartimente: Comisia presei din Capitală, Comisia Presei din Provincie şi Comisia publicaţiilor periodice[28]. Comitetul coordona activitatea a 14 cotidiene din Capitală, 19 publicaţii periodice şi 56 de ziare din provincie. Pe lângă publicaţiile cotidiene şi periodice, Comitetul de Presă avea în subordine agenţiile de presă *Rador* şi *Agerpres*, precum şi a societatea unică de difuzare a presei, *Slova*[29].

Nucleul mass-media controlat de comunişti trebuia să fie model pentru reorganizarea întregii prese româneşti. Leonte Răutu a anunţat că partidul pregătea în scurt timp suprimarea ziarelor rămase sub influenţa „reacţiunii". Pe lângă aceste publicaţii „burgheze", trebuiau desfiinţate gazetele comuniste ce deveniseră „inutile" după proclamarea republicii populare.

Pentru ca presa să poată realiza sarcinile trasate de Comitetul Central, trebuia organizată o „justă divizare a muncii" între gazetele de partid şi ziarele controlate de

---

[27] *Ibidem*, f. 125

[28] În cadrul Comitetului de Presă mai funcţionau Serviciul cenzurii presei interne şi Serviciul cenzurii presei străine.

[29] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secţia Propagandă şi Agitaţie, dos. nr. 9/1948, f. 105; f. 124-125.

comuniști, anunța Leonte Răutu. Primele măsuri fuseseră deja luate. După dispariția „publicațiilor parazitare“, partidul editase gazete de mare tiraj pentru diferite categorii socio-profesionale. A apărut cotidianul *Viața sindicală*, editat de Confederația Generală a Muncii. Pentru minoritatea maghiară s-a tipărit la București un cotidian central, cu titlul *Romaniai Magyar Szo*, precum și revista *Utink*. Partidul a publicat un cotidian economic, cu titlul *Agerpress* (pe structura acestuia se va organiza Agenția Română de Presă *Agerpres*). Uniunea Tineretului Muncitoresc și-a editat propriul organ de presă, cu titlul *Tânărul muncitor*. Pentru sectorul de tineret mai apăreau publicațiile: *Studentul Român* și *Revista elevilor*. Tot din inițiativa P.M.R. au fost editate periodicele de mare tiraj *Contemporanul*, *Viața românească* și *Flacăra*, cu rol de „luptă pe tărâmul ideologic și cultural“. Mesajul partidului trebuia să ajungă și la femei. Revista *Femeia* a fost restructurată din punct de vedere tematic, devenind organ al Uniunii Femeilor Democrate din România. Pentru femeile din mediul rural a fost editată revista *Săteanca*. În vederea „întăririi relațiilor cu marea Uniune Sovietică“ au apărut *Analele Româno-Sovietice*. În 1948 a reapărut și revista *Lupta de clasă*, organ teoretic al P.M.R.[30].

Leonte Răutu a anunțat că modelul presei românești era cotidianul *Scânteia*, organ al C.C. al P.M.R. Ziarul fusese „arma cea mai ascuțită“ a partidului în anii cuceririi puterii, având ca sarcină mobilizarea maselor și pe viitor. Gazeta se ghida după îndemnul lui Lenin conform căruia: „Presa trebuie să dea educația maselor în sensul creșterii conștiinței sociale“. Astfel că, partidul a desemnat *Scânteia* „să trezească în oameni spiritul colectiv de muncă“. Răutu amintea recentele campanii din ziar privind mobilizarea tineretului în vederea plecării voluntare pe șantierele naționale. Presa trebuia să aibă și alte preocupări de educare a maselor, respectiv creșterea producției și a productivității. În acest sens, trebuiau inserate în paginile ziarelor de partid „grafice foarte convingătoare“. De asemenea, trebuia popularizată experiența „întrecerilor în producție“. La fel și în cazul campaniilor din agricultură.

Scânteia, precum și alte publicații, nu excelau la capitolul criticii în domeniul artei și culturii, atenționa Leonte Răutu. Se făcuseră unele „progrese“, prin atacurile lui Sorin Toma din *Scânteia* la adresa scriitorilor „burghezi“ Tudor Arghezi, Ion Barbu și Nina Cassian. Însă nu era suficient, insista ideologul regimului. În paginile presei scrise se aștepta o „cotitură“ privind înțelegerea de către cititori a ideologiei comuniste, a motivelor pentru care scriitorii „burghezi“ nu mai erau dezirabili[31].

Leonte Răutu le-a spus participanților la întâlnirea din 1 iunie 1948 că nici „tovarășa Ana“ nu era mulțumită deplin de *Scânteia*. În opinia Anei Pauker, din ziar nu reieșea că partidul era forță conducătoare a României. De asemenea, nu exista o rubrică dedicată vieții de partid. O altă observație viza lipsa articolelor de propagare a ideologiei marxist-

---

[30] *Ibidem*, f. 125-126.

[31] Scriitorii erau încurajați de activiștii regimului să aibă ca sursă de inspirație viața muncitorească. Cu ocazia unei ședințe cu scriitorii convocată de Direcția Propagandă și Agitație a C.C. al P.M.R. (29 noiembrie 1948), Mihai Novicov constata că în presă se publicau frecvent opere literare proletcultiste sovietice, sau chiar daneze, însă scriitorii români lipseau din paginile ziarelor.

leniniste. Ana Pauker ar fi dorit şi materiale în care muncitorii erau mobilizaţi să lupte împotriva „rămăşiţelor burgheziei". Nici rubricile pentru tineret nu erau suficiente, în opinia sa. „Tovarăşa Ana" remarca şi o „vigilenţă scăzută" în cadrul redacţiei, manifestată prin strecurarea multor greşeli de editare[32].

Cu toate că observaţiile şi indicaţiile lui Leonte Răutu şi ale Anei Pauker se adresau *Scânteii*, erau general-valabile pentru toate ziarele. Până la căderea regimului comunist, *Scânteia* a dat tonul liniei editoriale a presei româneşti.

Presa de provincie avea propriile deficienţe, opina Leonte Răutu. Fără să nominalizeze vreo publicaţie, a remarcat slaba pregătire ideologică a gazetarilor din judeţe. În timp ce ziarele din Bucureşti arătau muncitorul „clocotind de dorinţa de a deveni stahanovist", în provincie se scriau articole care atribuiau realizările inginerilor. De asemenea, era „slab redată" alianţa muncitorilor cu ţărănimea muncitoare. În general articolele ideologice erau scrise într-un stil confuz, atenţiona Răutu. El critica presa judeţeană de partid şi pentru că nu publica articole suficiente despre Uniunea Sovietică. Rubricile de politică externă erau redactate „neglijent", mai spunea Răutu. În loc să fie citată agenţia sovietică *Tass*, se utilizau surse engleze şi americane[33]!

Ideologul regimului anunţa că pe viitor gazetele erau datoare: „să reprezinte în toată bogăţia lor realizările noastre"; „să ducă o luptă aprigă împotriva ideologiei duşmănoase"; „să lupte pentru a face pe cititor să iubească pacea"; „să înfăţişeze experienţa sovietică în construcţia aparatului de stat, organizarea vieţii economice, viaţa de partid, viaţa sindicală, viaţa obştească"[34].

Nu doar Leonte Răutu oferea sfaturi ziariştilor în privinţa liniei editoriale. Foarte activ la consfătuirile gazetarilor era Sorin Toma, redactorul-şef al *Scânteii*. Toma, asemenea lui Răutu, trăise anii războiului în Uniunea Sovietică. În consecinţă, era „la punct" cu ideologia stalinistă. În 1948, la o şedinţă pe ţară a ziariştilor, Sorin Toma le-a spus colegilor din provincie că la *Scânteia* linia editorială avea drept „călăuză" raportul prezentat de Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul I al P.M.R. Analizând raportul pe capitole, Toma a realizat un plan editorial al *Scânteii*, prin extragerea principalelor idei care trebuiau prelucrate în articolele de fond şi în reportaje. Sorin Toma a oferit şi o lecţie privind interpretarea ideologică a documentelor de partid. Spre exemplu, Dej susţinea în raport că „poporul a smuls prin luptă puterea din mâna regelui". Prin „prelucrarea ideologică" a pasajului invocat, din materialele de presă trebuia să rezulte că „lupta clasei muncitoare se ducea pe baze marxist-leniniste", şi, în consecinţă, muncitorimea a fost aceea care a răsturnat vechiul regim. Iată cum, insistând pe argumentaţia ideologică, presa avea misiunea să ignore implicarea Armatei Roşii în comunizarea României. Mass-media avea şi alte posibilităţi prin care putea combate „propaganda imperialistă" contra

[32] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secţia Propagandă şi Agitaţie, dos. nr. 9/1948, f. 105; f. 124-125; f. 126-131.

[33] *Ibidem*, f. 136-137.

[34] *Ibidem*, f. 134.

României populare, susţinea Sorin Toma. Spre exemplu, materiale despre noua Constituţie trebuiau să relateze doar „binefacerile" art. 10: importanţa dreptului la muncă, a generalizării asigurărilor sociale etc.[35]. Nimic despre privaţiunile menţionate în legea fundamentală de inspiraţie sovietică. Ziariştii aveau nevoie de perfecţionare permanentă, mai spunea redactorul-şef al *Scânteii*. Un gazetar care scria o rubrică despre viaţa muncitorească trebuia să ştie tot ce era legat de producţie. „Nu mai merge ca tovarăşii care se ocupă de probleme muncitoreşti să nu cunoască probleme economice", concluziona Sorin Toma cu ocazia şedinţei mai-sus amintite[36].

FĂCLIA

TELEGRAME EXTERNE

BELGRAD. — Din partea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, au fost transmise tovarăşului Vidoie Jarkovici, preşedintele Prezidiului C.C. al U.C.I., un salut cordial, tovărăşesc, împreună cu cele mai bune urări de succese în desfăşurarea lucrărilor forumului suprem al comuniştilor din Iugoslavia, iar oamenilor muncii iugoslavi, urări de noi succese în edificarea socialismului, în traducerea în viaţă a hotărîrilor actualului congres.

Mulţumind pentru urările exprimate, tovarăşul Vidoie Jarkovici a rugat să se transmită tovarăşului Nicolae Ceauşescu un cald salut tovărăşesc şi urări prieteneşti de succes deplin în activitatea obosită pe care o desfăşoară în fruntea partidului şi statului pentru asigurarea dezvoltării dinamice a societăţii, spre binele şi fericirea poporului român. Totodată, a fost exprimată hotărîrea conducerii U.C.I. de a se continua tradiţia întîlnirilor româno—iugoslave la nivel înalt, în scopul dezvoltării permanente şi amplificării relaţiilor de prietenie şi colaborare multilaterală dintre partidele, ţările şi popoarele noastre, în a căror edificare un rol hotărîtor l-au avut întîlnirile şi convorbirile dintre tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi Iosip Broz Tito.

Schimbul de mesaje a fost prilejuit de primirea de către preşedintele Prezidiului C.C. al U.C.I. a tovarăşului Ion Coman, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., conducătorul delegaţiei Partidului Comunist Român la cel de-al XIII-lea Congres al U.C.I.

Fig. 189 Exemplu de vigilenţă: „succes deplin în *activitatea obosită* pe care o desfăşoară în fruntea partidului şi a statului"

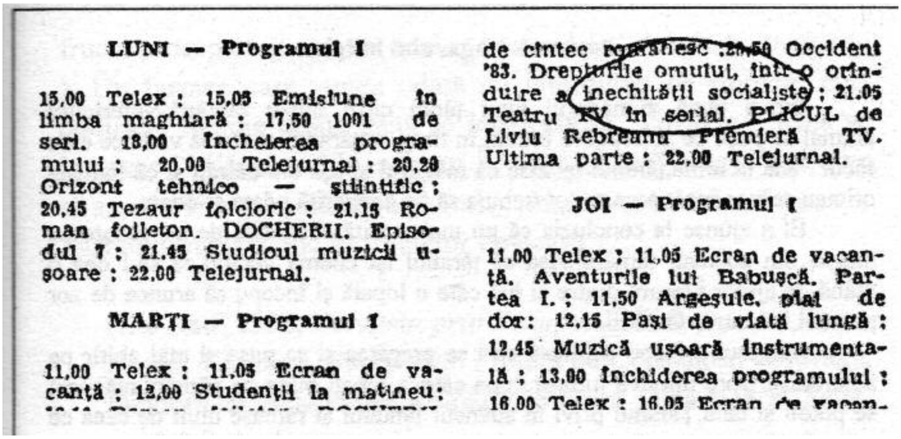
Sfaturi organizatorice pentru jurnaliştii din provincie avea şi Traian Şelmaru, redactor-şef adjunct al *Scânteii*. El recomanda ca unul dintre „cei mai buni tovarăşi" să rămână peste noapte în redacţie, pentru a preîntâmpina apariţia greşelilor politice sau de tipar[37].

O altă consfătuire importantă a conducerii Direcţiei Propagandă şi Agitaţie cu redactorii-şefi din presa centrală şi locală a avut loc la Bucureşti, în perioada 9-11 februarie 1950. Convocarea întrunii s-a datorat unei plenare recente a Comitetului Central, care trasase noi sarcini de partid pentru mass-media.

Leonte Răutu le-a spus participanţilor că activiştii Direcţiei de Propagandă şi Agitaţie descoperiseră în ultima vreme un număr mare de greşeli ideologice şi de tipar. Existau trei tipuri de erori. În primul rând „acte de sabotaj vădite", datorate slăbirii vigilenţei în tipografii. În al doilea rând s-au constatat „abateri de la linia justă politică a partidului", deoarece în unele ziare s-au publicat „articole contrare liniei partidului". A treia categorie de greşeli provenea din „lipsa pregătirii" gazetarilor sau din „neseriozitate".

Răutu le-a impus gazetarilor să răspundă personal pentru articolele redactate. Începând din februarie 1950, nici un material nu mai putea fi predat la tipografie fără semnătura şefului de secţie şi a secretarului de redacţie. Fiecare articol trebuia să cumuleze la

[35] *Ibidem*, f. 24-26.
[36] *Ibidem*, f. 29-33.
[37] *Ibidem*, f. 34.

LUNI — Programul I

15,00 Telex : 15,05 Emisiune în limba maghiară : 17,50 1001 de seri. 18,00 Închelerea programului : 20,00 Telejurnal : 20,20 Orizont tehnico — ştiinţific ; 20,45 Tezaur folcloric : 21,15 Roman foileton. DOCHERII. Episodul 7 : 21.45 Studioul muzicii uşoare ; 22.00 Telejurnal.

MARŢI — Programul I

11,00 Telex : 11,05 Ecran de vacanţă : 12,00 Studenţii la matineu:

de cîntec românesc ; 20,50 Occident '83. Drepturile omului, într-o orînduire a inechităţii socialiste ; 21.05 Teatru TV în serial. PLICUL de Liviu Rebreanu Premieră TV. Ultima parte : 22,00 Telejurnal.

JOI — Programul I

11,00 Telex ; 11,05 Ecran de vacanţă. Aventurile lui Babuşcă. Partea I. ; 11,50 Argeşule, plai de dor: 12,15 Paşi de viaţă lungă ; 12,45 Muzică uşoară instrumentală ; 13,00 Închiderea programului ; 16.00 Telex : 16.05 Ecran de vacan-

Fig. 190 Vigilenţă la tipărirea programului 1 de televiziune:
„drepturile omului într-o *orânduirii a inechităţii socialiste…*"

plecarea din redacţie semnătura corectorului, a cenzorului şi a redactorului de serviciu care a dat bunul de tipar. La tipografie, articolele erau preluate pe semnătură. Într-o condică specială se menţiona numele tipografului care culegea fiecare articol. Primul număr tipărit al ziarului trebuia citit de un „cap limpede", care semna pe exemplar „bun de difuzat". Toate aceste materiale se păstrau timp de trei luni în redacţii. Agenţia *Agerpres* avea parte de un control similar. La radio s-a impus o evidenţă strictă a emisiunilor, mai ales în cazul programelor pentru străinătate[38].

Prin vocea lui Leonte Răutu, regimul anunţa sporirea „vigilenţei", aplicând metodele de control invocate de ideologia marxist-leninistă. „Sabotajul" din redacţii şi tipografii se putea „vindeca" prin creşterea numărului de „cadre muncitoreşti"[39]. Preocuparea regimului pentru majorarea elementului muncitoresc în presă se va menţine până în anul 1989. Însă nu era facil să angajezi muncitori în domeniul editorial, fie ei redactori permanenţi sau corespondenţi. Meseria de gazetar necesita abilităţi de redactare, dobândite în urma unor studii axate pe cultura generală, nu pe cea tehnică. O altă măsură de „securizare" a presei propusă de Leonte Răutu în februarie 1950 era „verificarea" fiecărei redacţii în parte. „Elementele dubioase" trebuiau îndepărtate, fiind nevoie de exigenţă maximă. Chiar dacă ziariştii bănuiţi de „activităţi ostile" promovaseră verificările de partid, puteau fi excluşi din redacţii dacă se dovedea că în trecut avuseseră „o linie greşită".

Pe lângă sarcinile organizaţionale, Răutu a făcut şi câteva recomandări editoriale. Pe viitor, presa trebuia „să demonstreze necontenit acţiunile duşmanului de clasă". Pe de altă parte, ideologul regimului făcea apel la obiectivitate, în sensul că jurnaliştii trebuiau

---

[38] *Idem*, dos. nr. 1/1950, f. 37.
[39] *Ibidem*, f. 51.

să expună „realitatea aşa cum e ea". Mai precis cum dorea regimul s-o prezinte la acel moment. O altă recomandare editorială a lui Răutu viza orientarea gazetelor către mase, în primul rând. În acest scop, presa trebuia să utilizeze cuvinte cât mai simple şi să se „debaraseze" de limbajul pompos[40].

Moartea lui Stalin şi liberalizarea ratată

În primii ani după moartea lui Stalin (martie 1953), poziția liderilor comunişti români în cadrul blocului comunist era amenințată. Gheorghe Gheorghiu-Dej a fost singurul stalinist care a rezistat la putere după dispariția dictatorului sovietic. Astfel că, responsabilii ideologici au început să fie mai atenți cu imaginea publică (internă şi externă) a regimului de la Bucureşti, pentru a nu oferi Moscovei motive să intervină în trebuirile interne ale P.M.R.

La 17 martie 1955, Gheorghe Apostol (prim-secretar al C.C. al P.M.R.) şi Leonte Răutu au convocat la Bucureşti o consfătuire pe țară cu redactorii-şefi ai ziarelor centrale şi locale. Ca de obicei, îndrumările cele mai importante le-a oferit Răutu. Gazetarii au aflat că se schimbau regulile criticii şi autocriticii. În trecut, pe când „oamenii muncii" aveau probleme grave, presa a prezentat lucrurile „prea în roz", spunea Leonte Răutu. Cu timpul, mass-media „s-a legat mai mult de realitate" şi a publicat materiale de analiză juste, în vederea înlăturării lipsurilor. În ultima vreme însă, activiştii Comitetului Central constataseră că se înmulțiseră excesiv materialele critice. Acestea erau redactate astfel încât puteau deveni „arme ale duşmanilor", deoarece furnizau subiecte pentru posturile de radio străine.

Chiar în *Scânteia* se înregistraseră câteva „excese". Spre exemplu, într-un articol privind mersul greoi al colectivizării, autorul recomanda utilizarea aparatului de stat (un atare discurs jurnalistic putea servi emigrației sau presei vestice, care acuzau regimul de la Bucureşti că încălca drepturile omului). Ziarul *România liberă* îşi făcuse un obicei să generalizeze lipsurile. La radio se citise o ştire care anunța că în vitrinele unei cooperative săteşti umblau şobolani.

În concluzie, activiştii Secției Propagandă şi Agitație observaseră că materialele cu caracter sintetic, articolele de fond, se referau în general la probleme negative. Răutu le-a recomandat şefilor de gazete să stabilească linia editorială în funcție de împrejurările interne şi internaționale. Deşi jurnaliştii erau datori față de partid să întărească simțul răspunderii în societate, „se căzuse în extrema negativismului"[41].

Noua linie de orientare a mass-media, respectiv „abordarea pozitivă" a vieții interne şi internaționale, se datorează „liberalizării" relative a regimului în perioada 1953-1957. După moartea lui Stalin, s-au abandonat multe dintre tezele dogmatismului marxist-

---

[40] *Ibidem*.

[41] *Idem*, Fond C.C. al P.C.R. – Secția Cancelarie, dos. nr. 24/1955, f. 2-5.

Trăiască 8 Martie Ziua Internațională a Femeii,
zi de luptă pentru pace, democrație și bună stare

6 PAGINI LEI 5 Luni 8 Martie 1948 SERIA III ANUL XVII Nr. 1066

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

PMR

Scânteia

ORGAN CENTRAL AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN

In pag. 3 și 4

Publicăm azi in broșură textul PROECTULUI DE CONSTITUȚIE a Republicii Populare Române

CONSTITUȚIA unui popor stăpân pe destinele sale

Oamenii muncii manuale și intelectuale dela orașe și sate salută cu bucurie Proectul de Constituție al R. P. R.

Fig. 191 Pagina 1 din „Scânteia“ cu lozinca zile de 8 martie (începutul anilor ’50)

leninist. Unii scriitori interziși au fost reabilitați, regimul a tolerat un discurs public ieșit din șabloanele ideologice etc.

Primul care și-a pus cenușă în cap la consfătuirea din 17 martie 1955 a fost Sorin Toma, redactorul-șef al *Scânteii*. A luat cuvântul imediat după Leonte Răutu. Autocritica lui Toma a fost un semn pentru restul redactorilor-șefi că trebuiau să-și accepte „greșelile“ și să se angajeze că vor respecta noile indicații. Redactorul-șef al *Scânteii* afirma că ziariștii ajunseseră să scrie în șabloane, iar articolele de fond aveau de regulă conotații negative. Metoda de scriere era facilă – contrapunerea experiențelor bune cu experiențele rele. Totuși, gazetarii nu au fost „vigilenți“ procedând astfel, spunea Toma, deoarece aveau răspundere pentru munca lor, atâta vreme cât articolele de presă puteau fi utilizate atât de „tovarăși“, cât și de „dușmani“. Pe viitor, propunea Sorin Toma, presa trebuia „să mărească combativitatea“, pentru a „ridica nivelul principial al criticii“[42].

Din partea radioului a luat cuvântul Melita Apostol, soția lui Gheorghe Apostol. În fața tovarășilor activiști ea a recunoscut că permisese dezvoltarea unei lejerități editoriale. Gazetarii de la radio invocau lipsa inspirației atunci când li se cereau materiale pozitive. În schimb erau dispuși să realizeze emisiuni critice. Acest fenomen s-a constatat mai ales în cazul programelor pentru străinătate, observa autocritic Melita Apostol[43].

Mânzu Radian, redactor-șef adjunct la *Scânteia Tineretului*, nu a îmbrățișat discursul autocritic formal. El dorea să dezbată cauzele negativismului din presă. În opinia lui Radian, unii redactori, mai ales cei tineri, erau pregătiți insuficient din punct de vedere politic. Din articolele acestora reieșea că muncitorii contestau metodele de lucru sovietice.

[42] *Ibidem*, f. 5-7.
[43] *Ibidem*, f. 14.

Fig. 192 La 30 ianuarie 1973 cotidianul „România Liberă“ împlinea 30 de ani de la apariție.

Tinerii scriitori se aflau sub aceiaşi „influenţă duşmănoasă“ ca şi tinerii ziarişti, mai spunea Mânzu Radian. Astfel, în *Gazeta literară* şi în *Scânteia Tineretului* apăruseră „aşa-zise critici literare“, prin care era încurajat liberalismul în producția culturală. Radian propunea ca redactorii-şefi să intervină atunci când constatau „derapaje“, pentru a pune la punct unele „chestiuni juste teoretice“[44].

La finalul întrevederii a luat cuvântul Gheorghe Apostol, care a trasat sarcinile mass-media pe viitor. Era de părere că ziariştii nu-şi respectau rolul pe care-l aveau în societate. Presa era doar un instrument prin care partidul realiza „construcția socialismului“. Prin intermediul mass-media, regimul vorbea în fiecare zi cu masele. Tocmai de aceea, partidul trebuia să stabilească zilnic ce anume era nevoie să cunoască masele, pentru ca politicile autorităților să ajungă la cunoştința populației. În ultima vreme însă, devenise „o meserie“ doar descoperirea deficiențelor. Cu toate că România se afla în ultimul an al planului cincinal, amintea Apostol, nu se scria nimic despre îndeplinirea acestuia. În opinia sa, presa trebuia să reflectate în principal mărirea producției şi productivitatea muncii. Pentru a se da „avânt proletar“ maselor, era nevoie ca în gazete să scrie „oamenii muncii“ care depăşeau normele, sau personalități marcante din artă, cultură şi ştiință. Gheorghe Apostol l-a aprobat pe Mânzu Radian în problema „devierilor“ de care se făceau „vinovați“ tinerii gazetari. Prim-secretarul P.M.R. aprecia că aceştia aveau un nivel insuficient al „educației de partid“ şi că „au căzut pradă propagandei mici-burgheze“.

În concluzie, Apostol i-a îndrumat pe ziarişti să fie „vigilenți“ atunci când îşi practicau meseria. Articolele de presă trebuiau redactate astfel încât să nu poată fi utilizate de „bârfitorii“ regimului. Presa avea rol de educare politică şi economică a maselor. În

[44] *Ibidem*, f. 11-13.

Fig. 193 Tipografia ziarului *Scânteia* (în Casa Scânteii, Bucureşti)

consecinţă, era de datoria gazetelor şi radioului să acorde atenţie sporită „experienţelor pozitive" din societate, şi să nu mai „exceleze" în criticarea neajunsurilor din România Populară. Toate „învăţămintele" dezbaterii din 17 martie 1955 urmau să fie discutate în redacţii. Pe viitor, activiştii C.C. al P.M.R. aveau obligaţia să controleze presa mult mai exigent. „Mai bine să oprim un articol să fie publicat, decât să ne batem apoi cu pumnii în cap", a conchis Apostol[45].

Aşadar, moartea lui Stalin nu a facilitat slăbirea controlului ideologic asupra mass-media. Aparent, regimul a permis unele iniţiative liberale în domeniul culturii. Însă prin monitorizarea producţiilor culturale în România nu au existat mişcări de contestare a comunismului după dispariţia dictatorului sovietic, asemenea celor din R.D.G. sau Ungaria.

Standardizarea presei

În anii următori, presiunea ideologică asupra mass-media a persistat. Articolele de presă au dobândit o structură-robot, creată de activiştii Comitetului Central. Spre exemplu, în privinţa „muncii politice de masă" materialele jurnalistice trebuiau să surprindă „felul cum contribuia munca politică de masă la îndeplinirea sarcinilor de producţie, industrializare, mobilizarea muncitorilor împotriva manifestărilor negative (risipa materialelor, chiulul, jaful din avutul obştesc), generalizarea experienţei fruntaşilor şi a colectivelor fruntaşe, buna desfăşurare a întrecerii socialiste, felul cum s-a desfăşurat activitatea contra elementelor duşmănoase etc.". Articolele culturale prezentau în ce măsură Ministerul Învăţământului şi Culturii, organizaţiile sindicale şi de tineret, sfaturile populare, întreprinderile de stat etc. se ocupau cu „activitatea culturală

[45] *Ibidem*, f. 19-27.

de masă". Totodată, mass-media era datoare „să ia atitudine contra cazurilor de cedare în fața ideologiei burgheze, a gustului şi manifestărilor mic-burgheze"[46].

Având în vedere că mass-media a fost instruită de activiştii regimului să prezinte realizările comunismului autohton, s-a micşorat treptat ponderea materialelor de presă despre Uniunea Sovietică. După 1959 se constată un „aer de independență" față de „marele fratele" de la răsărit[47]. În paralel a crescut numărul relatărilor jurnalistice despre statele capitaliste.

Nicolae Ceauşescu şi subordonarea ideologică a presei

Începând cu iulie 1965 (Congresul al IX-lea al P.C.R.), controlul ideologic asupra mass-media a sporit. Noul lider al partidului a decis să continue reformele inițiate în ultimii ani de Gheorghe Gheorghiu-Dej. Se temea însă că va pierde frâiele puterii dacă tolera „excesul" de liberalism. Ceauşescu s-a apărat față de acest potențial pericol prin înăsprirea controlului ideologic, pe „linia marxism-leninismului". Mass-media a constituit port-drapelul strategiei sale de consolidare a puterii.

Nicolae Ceauşescu s-a amestecat continuu în treburile mass-media, din 1965 până în 1989. Gheorghiu-Dej se implicase rareori în problemele presei. Intervențiile sale s-au înregistrat de regulă la congresele P.M.R., când citea rapoartele Comitetului Central. La Congresul al II-lea (1955) a făcut o scurtă referire la problemele gazetăreşti, enunțând mesaje propagandistice uzuale: „Presa şi radioul trebuie să-şi concentreze eforturile pentru ca prevederile planului de şase ani, atât cele generale, cât şi cele privind fiecare ramură şi fiecare colectiv, să devină temeinic cunoscute de oamenii muncii, să mobilizeze cele mai largi mase la îndeplinirea sarcinilor economice; ele trebuie să militeze pentru extinderea a tot ce este mai înaintat şi valoros în experiența participanților la întrecerea socialistă şi a unităților fruntaşe, să combată rutina şi indolența, care împiedică răspândirea noului"[48]. „Tovarăşul Ghiță" avea „zbiri" de nădejde în domeniul presei, precum Leonte Răutu sau Sorin Toma. Aceştia ştiau mult mai bine cum să-i prelucreze ideologic pe ziarişti.

Spre deosebire de Gheorghiu-Dej, noul lider al partidului s-a erijat în specialist mass-media încă de la Congresul al IX-lea al P.C.R. Nicolae Ceauşescu a oferit gazetarilor primele „indicații prețioase" în Raportul Comitetului Central: „Presa, radioul şi televiziunea şi-au câştigat prețuirea celor mai largi mase. Este necesar să se analizeze în paginile presei în mod critic lipsurile şi neajunsurile ce se manifestă în diferite sectoare ale activității noastre, să se dezvăluie cauzele acestora, arătându-se căile pentru înlăturarea

---

[46] *Idem*, Fond C.C. al P.C.R. – Secția Propagandă şi Agitație, dos. nr. 1/1959, f. 45-46.

[47] *Ibidem*, f. 223-225.

[48] Gheorghiu-Dej, Gheorghe, *Raportul C.C. al P.M.R. cu privire la activitatea Partidului în perioada dintre Congresul al II-lea şi Congresul al III-lea al Partidului*, Bucureşti, Editura Politică, 1955, p. 99.

lor. Dezbaterile din presă să se desfăşoare în spirit constructiv, de principialitate comunistă, urmărindu-se continua îmbunătăţire a muncii.

Prin sfera lor mare de pătrundere, radioul şi televiziunea au importante sarcini în răspândirea politicii partidului în mase, în educarea acestora în spiritul patriotismului şi al internaţionalismului socialist, în promovarea valorilor culturii noastre naţionale şi ale culturii universale. Radioteleviziunea trebuie să realizeze o continuă îmbogăţire şi îmbunătăţire calitativă a emisiunilor, o mai mare varietate a temelor care să îmbrăţişeze toate aspectele vieţii sociale, precum şi perfecţionarea mijloacelor de prezentare. Ea trebuie să manifeste o exigenţă sporită în alcătuirea programelor, prezentând opere de literatură, teatru, cinematografie cu un profund conţinut social, spectacole şi emisiuni muzicale de înaltă ţinută artistică, aducându-şi contribuţia la lărgirea orizontului politic şi cultural al maselor, la formarea gustului estetic şi la satisfacerea cerinţelor lor de frumos“[49].

Încă de la începutul mandatului în fruntea partidului, Nicolae Ceauşescu reamintea presei că principala ei misiune era să prezinte mesajul oficial al partidului şi să construiască cetăţeni devotaţi socialismului. Informarea, educarea sau distrarea populaţiei erau sarcini secundare ale mass-media.

Avertismentul noului lider din iulie 1965 nu a fost unul de faţadă. La 15 octombrie acelaşi an, Ceauşescu a convocat la sediul C.C. al P.C.R. consfătuirea pe ţară a „lucrătorilor din presă şi radioteleviziune“[50]. Alături de secretarul general al partidului, la dezbateri a participat şi Manea Mănescu, secretar al Comitetului Central. În debutul consfătuirii a luat cuvântul Mihail Bujor Sion, noul şef al Sectorului Presă al C.C. al P.C.R. (el fusese instalat în funcţie după Congresul al IX-lea al P.C.R.). Vorbitorul i-a asigurat pe liderii partidului că „lucrătorii din presă“ aveau ca unic obiectiv „transpunerea în viaţă a hotărârilor Congresului al IX-lea al P.C.R.“. „Presa reflectă programul grandios de dezvoltare al ţării noastre pe drumul desăvârşirii construcţiei socialiste“, a mai menţionat acesta. Asemenea lui Sorin Toma în 1948, Mihail Bujor Sion le-a garantat liderilor partidului că documentele Congresului vor constitui un „îndreptar“ pentru toţi gazetarii din România. „Ziariştii, alături de toţi oamenii muncii, intensifică eforturile pentru a îndeplini sarcinile (trasate de Congres, *n.n.*) ce le revin“, a conchis şeful Sectorului Presă. Mihail Bujor Sion a expus la amintita consfătuire o imagine de ansamblu a presei româneşti în anul 1965. „Zi de zi, spunea vorbitorul, în paginile presei noastre sunt prezentate articole despre îndeplinirea planului de stat şi a investiţiilor, despre ridicarea

---

[49] „Raportul Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la activitatea Partidului în perioada dintre Congresul al VIII-lea şi Congresul al IX-lea al P.C.R.“, în *România pe drumul desăvârşirii construcţiei socialiste: rapoarte, cuvântări, articole*, vol. I, Bucureşti, Editura Politică, 1968, p. 73-74.

[50] Nicolae Ceauşescu a desăvârşit transformarea mass-media în anexă a partidului. Până şi denumirea profesiei deranja regimul. Jurnaliştii nu mai aveau voie să se prezinte oficial ca ziarişti/gazetari. În nomenclatorul meseriilor figura denumirea de „lucrător în presă“ pentru angajaţii din domeniu. Nu se mai făcea nici o distincţie dintre redactori şi tehnicienii care asigurau buna funcţionare a sistemului mass-media.

Fig. 194 Inaugurarea noului edificiu al Academiei Ştefan Gheorghiu (Academia de Studii Social Politice), în prezenţa lui Nicolae Ceauşescu, Bucureşti, 1 octombrie 1976

calităţii produselor, despre promovarea tehnicilor noi sau despre perfecţionarea metodelor de conducere a unităţilor economice". „Principalul scop al gazetelor centrale şi locale este îndeplinirea planului pe anul 1966", se lăuda activistul în faţa secretarului general.

Mihail Bujor Sion a ţinut să precizeze că existau şi unele lipsuri în activitatea „lucrătorilor în presă". Multe redacţii tratau superficial problemele economice, „departe de îndatoririle şi marile posibilităţi ale presei". Cauza neregulilor, spunea Mihail Bujor Sion, era lipsa de specialişti în domeniul economic. Şeful Sectorului Presă constatase lipsuri şi în privinţa „dezbaterii problemelor teoretice şi ideologice". Existau unele nemulţumiri cu privire la rolul cultural al mass-media. Mihail Bujor Sion aprecia că în ultimii ani crescuse ponderea materialelor culturale din presa scrisă şi din programele radio-tv, însă articolele şi reportajele „tratau în mică măsură problematica izvorâtă din realităţile sociale". Activistul aprecia că „presa are deosebita răspundere în promovarea operei adânc ancorate în realităţile vieţii noastre noi". El critica modul în care fuseseră reabilitaţi unii scriitori din perioada interbelică. Spre exemplu, se scrise „prea frumos" despre opera lui Lucian Blaga, fără a se combate „idealismul" textelor sale. Presa culturală uitase cu desăvârşire să mai sublinieze „tradiţiile progresiste" ale culturii române (în opera

lui Vasile Alecsandri, spre exemplu). Pentru evitarea situațiilor similare, şefii de redacții aveau obligațiasă fie mai atenți în „munca cu colaboratorii". Aşadar, colaboratorii trebuiau instruiți cu privire la temele dezirabile în presa centrală şi locală. Interpretarea operelor literare se făcea „de pe pozițiile noastre", spunea Mihail Bujor Sion. Aceste poziții izvorau din „principiile estetice ale marxism-leninismului" şi din „politica partidului". Activiştii Comitetului Central identificaseră „greşeli" asemănătoare şi în materialele de politică externă. Gazetarii erau avertizați că subiectele trebuiau interpretate „în spiritul politicii țării noastre"[51].

Mihail Bujor Sion nu combătuse întâmplător problemele ideologice ale presei. El era vocea lui Nicolae Ceauşescu, căruia îi displăceau „derapajele" liberale ale mass-media din ultimii ani ai lui Gheorghiu-Dej.

Un alt mesager al noului secretar general la consfătuirea pe țară a presei din octombrie 1965 a fost Pompiliu Macovei (preşedinte al Comitetului de Stat pentru Cultură şi Artă numit, ca şi Mihail Bujor Sion, după Congresul al IX-lea al P.C.R.). Macovei a criticat orientarea presei culturale, deoarece manifesta cea mai acută îndepărtare de la „linia marxism-leninismului". În opinia sa, scriitorii tineri exprimau „tendințe de îndepărtare de realitate". Macovei considera că presa literară avea „toleranță față de apolitism" şi o „asimilare necontrolată a unor lucruri din literatura occidentală". Revistele de specialitate duceau lipsă de „lucrări literare vii, în care să răzbată suflul puternic al vieții noi, viața şi problemele celor care construiesc socialismul". În schimb, se înmulțiseră articolele polemice. Presa literară ajunsese o tribună a răfuielilor personale dintre scriitori[52]. Pompiliu Macovei constata că se utiliza frecvent un limbaj indecent. La finalul alocuțiunii, vorbitorul le-a cerut redactorilor-şefi din presa literară să ofere o „definire mai precisă, mai nuanțată şi mai diferențiată" a gazetelor încredințate de partid. Publicațiile pentru străinătate aveau nevoie de „articole deosebite, care să reflecte tot ce este mai valoros din creațiile literare noi"[53].

Cea mai importantă intervenție din programul consfătuirii pe țară a gazetarilor i-a aparținut lui Dumitru Popescu, redactorul-şef al *Scânteii* (din februarie 1965). Acesta va deveni ideologul-şef al regimului Ceauşescu, având un rol similar cu Leonte Răutu în anii stalinismului.

Dumitru Popescu a anunțat la întrunirea din 15 octombrie 1965 că ziariştii vor înceta mai să prezinte în materialele de presă lozinci lipsite de substanță. Gazetarii aveau datoria „să cuprindă complexitatea şi subtilitatea proceselor care au loc în această vastă operă de

---

[51] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secția Cancelarie, dos. nr. 143/1965, f. 2-12.

[52] În epocă era celebră polemica dintre prozatorii Marin Preda şi Eugen Barbu. Autorul „Moromeților" publicase în *Contemporanul* un articol critic referitor la „făcătorii de cuvinte" din generația tânără de prozatori. Era vizat Eugen Barbu, despre care Preda afirmase cu mai multe ocazii că nu avea talent. Barbu a reacționat indirect, prin intermediul lui Adrian Păunescu. Acesta din urmă a semnat în *Luceafărul* un articol din care reieşea că Marin Preda nu stăpânea limba română (*Ibidem*, f. 15-18).

[53] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secția Cancelarie, dos. nr. 143/1965, f. 21.

desăvârşire a construcţiei socialiste". Aşadar, conform documentelor Congresului al IX-lea, presa trebuia „să-şi dezvolte spiritul critic, activitatea partinică, constructivă". Încă se mai „pendula" în timiditate, în „critica anemică, palidă, lipsită de profunzime", spunea Dumitru Popescu. Redactorul-şef al *Scânteii* solicita „contactul permanent al ziariştilor cu realitatea". Îşi acuza colegii de comoditate, deoarece aşteptau indicaţii speciale pentru a iniţia abordarea unui subiect sensibil. Abia după vreo consfătuire la Comitetul Central, în care se emiteau semnale pozitive, un subiect neglijat ani de zile era dezbătut simultan de toată presa. În consecinţă, Dumitru Popescu anunţa că mass-media va abandona linia trasată de Gheorghe Apostol şi Leonte Răutu în 1955, care recomandase evitarea subiectelor negative.

Pe de altă parte, Popescu a cerut publicaţiilor scrise şi Radioteleviziunii să-şi adapteze oferta editorială pentru nevoile diferitelor categorii sociale. Se pregătea creşterea numărului de pagini în presa scrisă şi a orelor de emisie în audio-vizual. Paradoxal însă, suplimentul de presă a generat creşterea mesajului propagandistic şi nu a sporit volumul de informaţii utile cetăţenilor. Fenomenul s-a datorat unei „sarcini capitale trasate de Congres", respectiv „propagarea cuvântului partidului, a politicii sale interne şi externe", după cum spunea Popescu. Noua orientare a presei implica „cunoaşterea aprofundată a politicii partidului, a tuturor aspectelor ei". Tocmai de aceea, gazetarii (mai ales cei tineri) trebuiau să-şi perfecţioneze pregătirea ideologică.

Nu doar gazetarii tineri erau ţinta observaţiilor lui Popescu. Ziariştii stalinişti, care făcuseră carieră în anii când se „înfiera" „burghezo-moşierimea", aveau şi ei nevoie de reorientare ideologică. Discursul acestora nu mai era de actualitate. Unii au ales să emigreze, fiind de origine evreiască, alţii au ieşit din linia principală a gazetăriei româneşti. La şedinţa amintită s-a dezbătut îndelung un comentariu al lui Silviu Brucan despre criticile lui Charles de Gaulle la adresa americanilor în problema N.A.T.O. După model stalinist, Brucan prezentase incidentul drept o răfuială a „imperialiştilor". Comuniştii români îşi schimbaseră însă viziunea despre Franţa lui de Gaulle, care a fost „poarta" României spre Piaţa Comună. Aşadar, Dumitru Popescu anunţa o nouă viziune a presei asupra civilizaţiei vestice. Asemenea civilizaţiei ţărilor socialiste, civilizaţia occidentală era un fenomen complex, unde aspectele pozitive se întrepătrundeau cu cele negative. Nu mai era cazul ca mass-media să speculeze doar „putreziciunea" capitalismului, ca în alte vremuri! Tocmai de aceea, Popescu recomanda redactorilor-şefi participanţi la consfătuirea de la Comitetul Central „să asigure în redacţii aprofundarea ultimelor documente de partid, a ultimelor cuvântări ale secretarului general".

Dumitru Popescu a mai anunţat diminuarea rolului gazetarului şi creşterea contribuţiei „specialiştilor" şi a „colectivelor de oameni ai muncii" în activitatea de presă. Congresul al IX-lea solicitase ziariştilor să transforme mass-media într-o „tribună a experienţei valoroase a oamenilor muncii". În acest sens, trebuiau organizate dezbateri publice cu participarea unor ingineri, tehnicieni, muncitori etc. Aici se analizau „problemele principale ale construcţiei socialismul". Aşadar, nu mai era primordială opinia redactorului, ci „gândirea şi experienţa comună a maselor". Participând la asemenea

întruniri, ziariştii îşi dezvoltau personalitatea, susţinea Popescu. Gazetarii nu aveau motive de umilinţă dacă primeau lecţii de la muncitori. Ideologul ceauşismului considera că ziariştii erau „activişti pe tărâmul muncii ideologice a partidului". Dumitru Popescu a vorbit şi despre „tendinţele nesănătoase" din presa culturală. El deplângea situaţia în care unii scriitori de certă valoare îşi consumau talentul în „polemici sterile". Mai mult, atrăgeau în joc şi „elementele tinere". Popescu a dat dispoziţie Uniunii Scriitorilor să-i convoace pe scandalagii pentru a-i convinge să utilizeze un limbaj decent în presa culturală. Scriitorii în cauză trebuiau avertizaţi că profilul literaturii se altera dacă nu încetau polemicile. Nu aveau nici un motiv de gâlceavă, spunea Popescu: „se află ei pe poziţii ideologice diferite?", „sunt duşmani de clasă?"[54].

La finalul consfătuirii a luat cuvântul Nicolae Ceauşescu. Participanţii la discuţie aflaseră deja noile linii directoare ale presei româneşti, însă secretarul general al partidului a ţinut să ofere unele „indicaţii preţioase". În opinia lui Ceauşescu, mass-media trebuia să verifice „dacă cuvântul partidului, politica partidului, a guvernului este cunoscută de masele largi". De asemenea, gazetele şi emisiunile radio-tv aveau obligaţia „să oglindească părerea maselor largi". Nicolae Ceauşescu a conştientizat importanţa televiziunii pentru propagarea ideologiei. I-a criticat pe ceilalţi participanţi la consfătuire că nu discutaseră suficient despre rolul televiziunii. În douăzeci de ani va face din micul ecran oglinda personalităţii sale.

Principala nemulţumire a lui Ceauşescu se lega de prezentarea problemelor economice în mass-media. Considera că materialele despre industrie şi agricultură erau lipsite de profunzime, fiind redactate „din vârf de condei". Tocmai organizase la Comitetul Central dezbateri pe tema îndeplinirii planului, însă rezultaseră articole „superficiale", care nu analizau „mai adânc, mai serios, viaţa economică". Nicolae Ceauşescu aprecia că presa îşi făcuse prostul obicei să relateze doar realizările, ignorând neajunsurile. În mass-media nu se discutau evenimentele negative, cum ar fi delapidările sau furturile. Presa trebuia să găsească metode prin care să combată aceste fenomene, spunea Ceauşescu.

Secretarul general al partidului era nemulţumit şi de modul în care mass-media prezenta relaţiile de familie şi comportamentul cetăţenilor în societate. Constatase unele „influenţe care pătrund pe diferite căi din afară". Tocmai de aceea, presa era datoare „să ia măsuri pentru dezvoltarea moralei socialiste". Programele televiziunii erau impregnate de imitaţii occidentale, mai observase Nicolae Ceauşescu. El viza în primul rând muzica uşoară. În opinia secretarului general, prin promovarea unor programe de divertisment „occidentalizate", poporul român nu era popularizat suficient şi „se prezenta fals capacitatea lui creatoare". Nici prestaţia prezentatorilor tv nu corespundea exigenţelor lui Ceauşescu. El era de părere că bărbaţii „se maimuţăreau", iar femeile aveau „ţinute indecente".

La capitolul nemulţumiri, Nicolae Ceauşescu a menţionat insuficienţa materialele ştiinţifice. Secretarului general aprecia că cetăţenii nu conştientizau rolul ştiinţei în

---

[54] *Ibidem*, f. 23-30.

edificarea socialismului. În anii următori, publicațiile cotidiene şi periodice, dar şi programele radio-tv au inclus în exces subiecte tehnico-ştiințifice, care în general nu erau înțelese de publicul larg.

Ceauşescu s-a implicat şi în disputele de presă ale scriitorilor. Aceştia au fost somați să lase deoparte ambițiile personale şi să înceapă editarea unor publicații literare pentru mase. În opinia liderului P.C.R., „rolul literaturii şi artei trebuia înțeles în ansamblul general al muncii poporului“[55].

Controlul legislativ asupra presei

Nicolae Ceauşescu a monitorizat îndeaproape activitatea mass-media şi s-a interesat dacă erau respectate indicațiile sale. În Raportul Comitetului Central la Congresul al X-lea al P.C.R. (august 1969), secretarul general al partidului susținea că „ziarele centrale şi locale mai au încă mult de făcut pentru a elimina din activitatea lor superficialitatea şi formalismul, pentru a pătrunde adânc în miezul realităților, exercitând energic rolul de exponent al opiniei publice înaintate, atât în dezvăluirea lipsurilor şi neajunsurilor, cât şi în generalizarea experienței avansate a construcției socialismului“.

Era extrem de nemulțumit de activitatea radioteleviziunii. În opinia lui, instituția trebuia să folosească „cu mai multă pricepere mijloacele şi posibilitățile specifice pe care le are“. Ceauşescu considera că mass-media audiovizuală manifesta „o anumită rămânere în urmă“, deoarece nu reuşise să devină „o tribună captivantă“ pentru „problemele economice, politice, sociale şi etice care preocupă societatea“. Radioteleviziunea avea obligația să se transforme într-o „scenă de prim rang a celei mai valoroase arte şi culturi naționale şi universale, un instrument de masă pentru perfecționarea multilaterală a omului, pentru formarea conştiinței socialiste a tuturor cetățenilor patriei noastre“[56].

Viziunea lui Nicolae Ceauşescu despre rolul mass-media în ansamblul societății socialiste s-a concretizat prin Legea nr. 3/1974 privind presa din Republica Socialistă România[57]. Mass-media beneficia de primul act normativ din istoria României. Dar, în loc să reglementeze statutul „celei de-a patra puteri în stat“, legea afunda presa în ideologie şi înăsprea controlul partidului. Subordonarea mass-media față de P.C.R. era enunțată încă din art. 1: „Presa are menirea să militeze permanent pentru traducerea în viață a

---

[55] *Ibidem*, f. 71-73.

[56] „Raportul Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la activitatea P.C.R. în perioadele dintre Congresul al IX-lea şi Congresul al X-lea şi sarcinile de viitor ale partidului“, în *Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român. 6-12 august 1969*, Bucureşti, Editura Politică, 1969, p. 72-73.

[57] Legea nr. 3/1974 privind presa din Republica Socialistă România, în „Buletinul Oficial“, nr. 48, 1 aprilie 1974.

politicii Partidului Comunist Român, a înaltelor principii ale eticii şi echităţii socialiste, să promoveze neabătut progresul, ideile înaintate în toate domeniile vieţii şi activităţii sociale". O altă atribuţie a mass-media era să „exercite un rol activ în cunoaşterea de către mase a politicii interne şi externe a Partidului Comunist Român". De asemenea, presa milita pentru „transpunerea în viaţă a programului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, a societăţii comuniste". Gazetele şi radioteleviziunea mai aveau obligaţia „să ofere maselor posibilităţi de dezbatere largă a documentelor de partid şi de stat, a proiectelor de acte normative, supuse dezbaterii publice" (art. 12). Iată cum strădaniile de trei decenii ale ideologilor comunismului românesc deveneau literă de lege, şi, în consecinţă, obligaţie pentru toţi gazetarii din România.

În litera legii, prin presă se înţelegea „informarea publică realizată prin orice forme de imprimare, înregistrare, transmitere şi comunicare, materializată în: ziare, reviste, buletine periodice; emisiuni de radio şi televiziune cu caracter de informare curentă şi de publicistică specifică radioteleviziunii; jurnale cinematografice de actualităţi, filme de informare şi documentare curentă; orice alte asemenea forme de imprimare sau înregistrare grafică, fonică ori vizuală, destinate şi folosite ca mijloc de exprimare şi informare publică de masă" (art. 5).

Mass-media trebuia să contribuie la „făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate", în beneficiul clasei muncitoare – „clasă conducătoare a societăţii româneşti". Mass-media avea o singură funcţie, respectiv cea „social-politică". Nu să informeze obiectiv, nici să educe, nici să distreze. Prin funcţia „social-politică" a presei se realiza propagarea continuă a ideologiei oficiale. Rolul educativ al presei se restrângea la ideologizarea de masă, prin „dezvoltarea conştiinţei socialiste a cetăţenilor, în formarea omului nou şi afirmarea multilaterală a personalităţii umane". În lege se reflectă deja alunecarea regimului spre naţional-comunism. Mass-media contribuia la „dragostea faţă de tradiţiile glorioase ale luptei clasei muncitoare, ale poporului român pentru dreptate socială, libertate naţională şi progres" (art. 9).

Nicolae Ceauşescu a reuşit să impună presei normele „eticii şi echităţii socialiste" (art. 9). Secretarul general al partidului se arătase cu numeroase ocazii nemulţumit de „imitaţiile capitaliste" prezente în mass-media. Pentru a „feri" tineretul de manifestările „decadente" ale Occidentului anilor '70, presa avea datoria să educe noua generaţie „în spiritul muncii creatoare, al înaltelor răspunderi civice şi morale, în spiritul idealurilor socialismului şi comunismului, păcii şi progresului" (art. 10).

Pentru a combate imitaţiile străine sau neajunsurile interne, presa trebuia să sporească discursul critic. Mass-media avea sarcină să intervină „militant" în vederea extirpării „neajunsurilor şi stărilor de lucruri negative din orice domeniu de activitate, de a combate manifestările cu caracter antisocial, abaterile de la normele eticii şi echităţii socialiste, de a dezvălui fenomenele dăunătoare societăţii noastre şi de a acţiona pentru înlăturarea lor" (art. 14).

După nouă ani la conducerea partidului comunist, Ceauşescu reuşise să impună mass-media toate reformele pe care le solicitase când s-a instalat în funcţie[58]. În următori ani, calitatea presei se va altera gradual, mass-media devenind o anexă a cultului personalităţii lui Nicolae Ceauşescu.

Legea nr. 3/1974 reglementa şi cadrul instituţional în care funcţiona presa din Republica Socialistă România. „Mijloacele de informare publică" puteau fi editate de „organizaţiile politice, de stat, de masă şi obşteşti sau alte persoane juridice". În consecinţă, doar partidul şi instituţiile recunoscute oficial aveau dreptul să editeze „organe de presă". Aşadar, nu se poate vorbi despre libertatea presei, invocată atât de Constituţie, cât şi de art. 3 al legii. Statul controla dinamica mass-media prin intermediul Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, unica instituţie care autoriza (sau suspenda) apariţia unei publicaţii (art. 19).

Ceauşescu a impus „organelor de presă" o subordonare dublă, după modelul oferit de ideologia marxist-leninistă. Astfel, activitatea conducerii editoriale era monitorizată permanent prin intermediul „controlului muncitoresc". Proprietarul mass-media era „poporul", organizat în diferite cadre asociative (în funcţie de profilul publicaţiei). „Organul de presă" era administrat de un consiliu de conducere, din care făceau parte, după caz, „reprezentanţi ai organelor centrale şi locale de partid, ai Uniunii Generale a Sindicatelor din România, Uniunii Tineretului Comunist, ai altor organizaţii de masă şi obşteşti, ai Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, oameni ai muncii care lucrează în unităţi de producţie din industrie şi agricultură, din alte sectoare ale vieţii economico-sociale şi al căror număr să reprezinte circa o treime din totalul membrilor consiliului, precum şi ziarişti din redacţia publicaţiei respective" (art. 22). Preşedintele consiliului de conducere era membru în ierarhia organizaţiei sau a instituţiei care edita „organul de presă". Consiliul de conducere îndruma şi controla activitatea „organului de presă" (art. 23). Pentru evitarea neplăcerilor privind linia editorială, consiliile de conducere erau responsabile faţă de partid (orientarea „organelor de presă" se stabilea în conformitate cu programul P.C.R. şi cu alte hotărâri şi documente emise de Comitetul Central).

Activitatea curentă a „organelor de presă" era administrată de colegiile de redacţie, conduse de un redactor-şef (în calitate de preşedinte). Un colegiu de redacţie era alcătuit din: redactorul-şef, activişti ai Comitetului Central al Partidului Comunist Român (pentru presa centrală), activişti ai comitetelor judeţene de partid (pentru presa locală), reprezentanţi ai organizaţiei sau instituţiei editoare, redactorii-şefi adjuncţi, secretarul responsabil de redacţie, secretarul organizaţiei de partid din redacţie, alte cadre din redacţie, membri ai consiliului de conducere (art. 26). Se observă, din nou, omniprezenţa partidului în activitatea presei româneşti. Indiferent de profilul publicaţiei, era obligatoriu să fie activist în colegiul de redacţie (acesta veghea dacă se respecta linia ideologică).

[58] Vezi *supra*, consfătuirea pe ţară a redactorilor-şefi din presa centrală şi locală (15 octombrie 1965).

Mass-media şi „comunismului naţional“

Legea presei a fost emisă în contextul pregătirilor pentru Congresul al XI-lea al P.C.R. (noiembrie 1974). În Raportul Comitetului Central prezentat la Congres, Nicolae Ceauşescu a solicitat sporirea factorului ideologic în discursul jurnalistic. Secretarul general al partidului recomanda ca „presa, radioul, televiziunea şi toate mijloacele de informare în masă să desfăşoare, în viitor, o activitate mai susţinută pentru unificarea eforturilor întregului popor în direcţia înfăptuirii Programului (P.C.R., *n.n.*) şi Directivelor“. De asemenea, liderul P.C.R. aştepta „mai multă fermitate“ din partea „organelor de presă“, în sensul sporirii criticii faţă de lipsurile societăţii. Nicolae Ceauşescu a recomandat presei pentru prima dată să intensifice promovarea „politicii de pace şi colaborare internaţională“ a României socialiste. În anii următori, paginile ziarelor şi programele radio-tv au prezentat în exces asemenea subiecte, care arătau cât de iubitori de pace erau românii. O altă sugestie viza materialele culturale, care trebuiau să pună „un mai mare accent pe programele cultural-educative cu conţinut militant, revoluţionar, care să promoveze principiile ideologice ale partidului, etica şi echitatea socialistă, să combată mentalităţile înapoiate“[59].

Începând cu Congresul al XII-lea al P.C.R. (noiembrie 1979), Nicolae Ceauşescu a abordat tot mai dogmatic sarcinile presei. În Raportul Comitetului Central, secretarul general al partidului a reluat teza sporirii „educaţiei socialiste a maselor“ prin intermediul mass-media. Jurnaliştii aveau datoria să dezvolte „spiritul patriotic şi elanul revoluţionar al celor ce muncesc“. Totodată, era de datoria presei să contribuie la „aplicarea în viaţă a principiilor eticii şi echităţii socialiste“[60].

Pe fondul izolării internaţionale a României, Nicolae Ceauşescu a intervenit din nou în treburile presei la 18 septembrie 1981. Profitând de o şedinţă cu activiştii Secţiei Presă şi Radioteleviziune a C.C. al P.C.R., secretarul general s-a arătat nemulţumit de prestaţia jurnaliştilor care redactau materiale de politică internaţională. Ceauşescu le reproşa gazetarilor lipsa de „combativitate“ deoarece prezentau „la rece“ evoluţiile politice internaţionale, fără a face interpretări şi analize conforme cu documentele partidului. El se referea la evenimentele din Polonia, unde sindicatul liber „Solidaritatea“ zdruncinase din temelii regimul comunist. Ziariştii români evitaseră subiectul, deoarece nu ştiau ce discurs să adopte cu privire la o temă aşa de sensibilă. I-a călăuzit Ceauşescu însă. Presa românească trebuia să explice „caracterului contrarevoluţionar“ al grevelor, care puneau în pericol atât „dezvoltarea socialistă“ a Poloniei, cât şi independenţa sa[61].

---

[59] Nicolae Ceauşescu, *Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al X-lea şi Congresul al XI-lea şi sarcinile de viitor ale partidului. 25 noiembrie 1974*, Bucureşti, Editura Politică, 1974, p. 96-97.

[60] Idem, *Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al XI-lea şi Congresul al XII-lea şi sarcinile de viitor ale partidului. 19 noiembrie 1979*, Bucureşti, Editura Politică, 1979, p. 88.

[61] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secţia Propagandă şi Agitaţie, dos. nr. 26/1981, f. 3-4.

Aflată sub presiunea continuă a liderului P.C.R., mass-media a devenit prizoniera discursului izolaţionist. Au fost promovate producţiile cultural-artistice autohtone (profund ideologizare) şi s-a practicat cultul personalităţii lui Nicolae Ceauşescu. În Raportul Comitetului Central la Congresul al XIII-lea (noiembrie 1984), secretarul general al P.C.R. a invocat din nou necesitatea coagulării presei în jurul politicii partidului. Mass-media trebuia să aibă „un rol activ în unirea forţelor poporului pentru înfăptuirea politicii interne şi externe a P.C.R.", spunea Ceauşescu. „Organele de presă" aveau datoria să prezinte „lucrări şi programe cultural-artistice cu un bogat conţinut de idei şi un profund caracter educativ"[62]. Rezultatul a fost mediatizarea excesivă a Festivalului naţional „Cântarea României", care s-a transformat în anii '80 într-o odă naţională în cinstea conducătorului.

Cultul personalităţii lui Nicolae Ceauşescu nu s-a construit doar prin intermediul materialelor culturale. Ziarele şi emisiunile radio-tv prezentau pe larg vizitele interne şi externe efectuate de cuplul prezidenţial, cuvântările lui Ceauşescu erau reproduse integral pe toate canalele mass-media, iar personalităţile marcante ale ţării îl elogiau în termeni grandioşi pe „conducătorul iubit" prin intermediul presei. Ideologia a pătruns şi în cele mai specializate spaţii jurnalistice, cum ar fi publicaţiile tehnice sau periodicele pentru copii. Gazetarii de orice fel au fost nevoiţi în timp să se „înarmeze" cu citate din Nicolae Ceauşescu pentru ca articolele lor să primească drept de publicare.

În timp ce criza economică se acutiza, presa scrisă prezenta în exces grafice care „certificau" superioritatea economiei româneşti. Responsabilii ideologici ai regimului încercau să ignore efectele crizei eliminând din limbajul mass-media cuvinte care puteau genera „comentarii ostile", cum ar fi: „întuneric", „foame", „frig" etc. Datorită înaintării în vârstă a cuplului prezidenţial, au devenit indezirabile şi alte cuvinte: „bătrân", „babă", „moş".

Stenogramele şedinţelor C.P.Ex. dezvăluie că Nicolae Ceauşescu urmărea cu atenţie dacă se respectau indicaţiile sale privind sarcinile presei. Uneori venea „înarmat" cu exemple concrete de „abateri" ale mass-media de la linia oficială, pentru a argumenta necesitatea unor noi reforme de natură ideologică. Secretarul general al P.C.R. era abonat la cele mai importante publicaţii scrise româneşti, pe care le primea atât la biroul de la Comitetul Central, cât şi la reşedinţa privată. În 1989, Ceauşescu solicitase următoarele publicaţii interne: *Scânteia*, *România liberă*, *Scânteia Tineretului*, *Sportul*, *Informaţia Bucureştiului*, *Era Socialistă*, *Munca de partid*, *Revista economică*, *Contemporanul*, *Lumea*, *Munca*, *Anale de istorie*, *Magazin istoric*, *Flacăra*, *Magazinul*, *Femeia*, *Urzica*, *Veac Nou*, *Viaţa militară*, *Săptămâna culturală a Capitalei*, *Viaţa studenţească*, *Ştiinţă şi tehnică*, *Amfiteatrul*, *România literară*, *Luceafărul*, *Viaţa Românească*, *Secolul XX*, *Cinema*, *Teatrul*, *Sport*, *Autoturism*, *Agricultura socialistă*, *Radio TV*, *Moda*, *Coafura*, *Tribuna şcolii*, *Buletinul*

[62] Nicolae Ceauşescu, *Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al XII-lea şi Congresul al XIII-lea. 19 noiembrie 1984*, Bucureşti, Editura Politică, 1984, p. 62.

oficial partea I-a, *Buletinul oficial partea II-a*, *La Roumanie d'aujourd'hui*, *Uniunea Sovietică*[63]. Dintre publicațiile externe, Nicolae Ceaușescu dorea să aibă acces la următoarele titluri: *Pravda*, *L'Humanite*, *Le Monde*, *Paris Match*, *Science et Vie*, *Jours de France*, *The International Herald Tribune*, *The Times*, *News Scientist*, *Nekerman Katalog*[64].

Presa scrisă

După Al Doilea Război Mondial, în România se editau aproximativ 300 de publicații cotidiene şi periodice. Dintre acestea, un număr însemnat erau finanțate de partidele politice (începând cu august 1944, grupările politice au reprimit dreptul de a publica gazete). În total, tirajul presei româneşti se ridica la aproximativ 2 500 000 de exemplare[65]. Partidul comunist a şicanat presa democratică încă din primele luni după 23 august 1944. A fost invocată legislația antifascistă, dar şi raționalizarea hârtiei. Astfel că gazetele independente de P.C.R. nu au putut ajunge decât la un tiraj de 1 000 000 de exemplare, față de 1 500 000 de exemplare cât scoteau pe piață comuniştii. Presa necomunistă era supusă şi altor restricții – ziarele erau confiscate de cenzură, pe motiv că prezentau un mesaj ostil alianței României cu Națiunile Unite.

Cea mai însemnată evoluție a înregistrat-o *Scânteia*, „organul" Partidului Comunist Român. Ziarul, construit după model sovietic, trebuia să prezinte programul şi ideologia P.C.R. *Scânteia* apăruse prima dată la 15 august 1931, însă avusese ediții sporadice în perioada ilegalității. Începând cu 21 septembrie 1944, partidul a relansat publicația. Cu sprijin sovietic, *Scânteia* a devenit ziarul cel mai important din România, atât ca tiraj, cât şi ca arie de răspândire. Prin definiție, „organul" P.C.R. era „factor mobilizator în lupta oamenilor muncii pentru victoria socialismului".

În primii ani de apariție legală, tirajul *Scânteii* a avut următoarea evoluție:

Anul	**Tirajul (exemplare / număr)**
Ianuarie 1945	36 000
Ianuarie 1946	183 000
Ianuarie 1947	400 000
Iunie 1948	498 000

Tabel nr. 1. Evoluția tirajului *Scânteii* în perioada 1945-1948[66].

[63] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secția Propagandă şi Agitație, dos. nr. 99/1989, f. 2.
[64] *Ibidem*, f. 3.
[65] *Idem*, dos. nr. 9/1950, f. 584.
[66] *Idem*, dos. nr. 9/1948, f. 126-131.

Pe lângă *Scânteia*, în Bucureşti se tipăreau şi alte publicaţii periodice, editate de partid sau de instituţiile statului. În mai 1949, în Capitală apăreau următoarele ziare:

Titlul gazetei	**Observaţii**
Scânteia	Organ al C.C. al P.M.R.
Viaţa Sindicală	Organ al Confederaţiei Generale a Muncii
Scânteia Tineretului	Organ al C.C. al U.T.M.
România liberă	Publicaţie centrală a Sfaturilor Populare
Viaţa Capitalei	Organ al Comitetului organizaţiei P.M.R. Bucureşti
Adevărul	Publicaţie generalistă de tradiţie, menţinută pentru a prezenta mesajul partidului în rândul cercurilor social-democrate ostile unificării P.C.R. cu P.S.D.
Universul	Publicaţie generalistă de tradiţie, menţinută pentru a prezenta mesajul partidului în cercurile ostile regimului
Radio-jurnal	Publicaţie a Comitetului pentru Radioficare şi Radiodifuziune de pe lângă Consiliul de Miniştri
Magyar Szo	Organ al C.C. al P.M.R. în limba maghiară
Neuer Weg	Organ al C.C. al P.M.R. în limba germană
Frontul Plugarilor	Publicaţie pentru ţărani
Albina	Publicaţie pentru ţărani
Ogorul Nou	Publicaţie pentru ţărani
Scânteia satelor	Publicaţie pentru ţărani
Muncitorul Agricol	Publicaţie pentru ţărani
Lupta CFR	Publicaţie pentru muncitorii ceferişti
Constructorul	Publicaţie pentru muncitorii din construcţii şi şantierele naţionale
Sportul Popular	Publicaţie sportivă
Veac Nou	Săptămânal
Ştiinţă şi tehnică	Publicaţie ştiinţifică
Contemporanul	Publicaţie culturală
Flacăra	Publicaţie culturală
Urzica	Publicaţie umoristică

Titlul gazetei	**Observații**
Femeia	Publicație pentru femei
Muncitoarea	Publicație pentru femei
Săteanca	Publicație pentru femei
Licurici	Publicație pentru copii şi tineret
Pogonici	Publicație pentru copii şi tineret
Pionierul	Publicație pentru copii şi tineret
Gazeta Învățământului	Publicație pentru problemele învățământului
Muncitorul Sanitar	Publicație pentru sănătate
Lupta de clasă	Organ teoretic de presă al C.C. al P.M.R.

Tabel nr. 3. Lista gazetelor publicate în Bucureşti în anul 1949[67].

După modelul *Scânteii*, au fost organizate gazete județene ale P.C.R. Unele titluri apar începând cu august 1944 (dar mai ales în lunile următoare), altele ziare au fost preluate cu forța de activiştii comunişti şi reorientate politic. „Asaltul" final asupra presei locale s-a declanşat la 25 iunie 1949, când Direcția Propagandă şi Agitație a C.C. al P.M.R. a întocmit un plan de lucru pentru transformarea gazetelor din provincie în „organe" ale comitetelor județene de partid. În oraşele mari s-a decis menținerea a două gazete. Ziarul secundar era afiliat comitetului orăşenesc al P.M.R. Reconfigurarea presei locale s-a realizat în patru etape pe parcursul anului 1949: 25-30 iulie, 19-25 septembrie („ziua *Scânteii*"), 7 noiembrie (aniversarea revoluției bolşevice) şi 30 decembrie (ziua Republicii). A rezultat următoarea rețea a presei locale de partid[68]:

Județul	**Titlul gazetei**
Alba	*Steaua Roşie*
Arad	*Flacăra Roşie* (fostă *Patriotul*) *Iövö* (în limba maghiară)
Bacău	*Luptătorul*

[67] Idem, dos. nr. 102/1949, f. 8-40.

[68] Secția Propagandă şi Agitație pregătea lansarea unor gazete locale de partid în județele Vaslui, Gorj, Caraş, Fălticeni, Năsăud, Vlaşca şi Târnava Mică, dar nu se stabilise încă titlul ziarelor.

Județul	**Titlul gazetei**
Bihor	*Crişana* *Fáklya* (în limba maghiară)
Botoşani	*Clopotul*
Braşov	*Drum Nou*
Brăila	*Înainte*
Buzău	*Chemarea Buzăului*
Ciuc	*Vörös Zászlo* (în limba maghiară)
Cluj	*Lupta Ardealului* *Igazság* (în limba maghiară) *Falvak Népe* (în limba maghiară)
Constanța	*Dobrogea Nouă*
Dâmbovița	*Uzina şi Ogorul* (fostă *Chemarea*)
Dolj	*Înainte*
Făgăraş	*Brazde făgărăşene*
Galați	*Viața Nouă* (fostă *Desrobirea*)
Hunedoara	Deva: *Drumul Socialismului* Deva: *Luptătorul* Petroşani: *Minerul* (fostă *Zori Noi*)
Ialomița	*Ialomița liberă*
Iaşi	*Lupta Moldovei* *Opinia*
Maramureş	*Graiul Maramureşului*
Mehedinți	*Drumul Socialismului*
Mureş	*Ardealul Nou*
Neamț	*Flacăra*
Odorhei	*Uj Vilag* (în limba maghiară)
Prahova	*Spre socialism* (fostă *Prahova Nouă*)
Putna	*Zorile Putnei*
Râmnicu-Sărat	*Râmnicul Nou*
Roman	*Steaua Roşie* (fostă *Descătuşarea*)
Satu-Mare	*Lupta Noastră* *Dolgozo-Nep* (în limba maghiară)
Severin	*Uzina şi Ogorul*
Sibiu	*Lupta Sibiului*
Suceava	*Lupta poporului*

Județul	**Titlul gazetei**
Târnava Mare	*Făclia Târnavelor*
Tecuci	*Brazda Tecuciului*
Teleorman	*Teleormanul liber*
Timiş	*Luptătorul Bănățean*
Tulcea	*Drumul Socialismului* (fostă *Tulcea democrată*)
Turda	*Turda Nouă* (fostă *Cuvântul poporului*)
Tutova	*Steagul Roşu* (fostă *Păreri Tutovene*)
Zalău	*Graiul Sălajului*

Tabel nr. 4. Lista gazetelor locale de partid în anul 1949[69].

Partidul nu a desfiinţat toate ziarele neafiliate „organelor centrale şi locale" ale P.M.R. Publicaţiile care nu lezau interesele politice ale comuniştilor au supravieţuit. Activitatea acestora era cenzurată prin intermediul Direcţiei Generale a Presei şi Tipăriturilor, care verifica linia editorială. Totuşi, dinamica presei scrise prezintă descreştere. Dacă în anii 1945-1946 se tipăreau aproximativ 300 ziare, în 1950 numărul lor scăzuse la 218 (187 în limba română, 22 în limba maghiară, 3 în limba germană, 2 în limba sârbă, 1 în limba idiş, 1 în limba greacă, 1 în limba armeană şi 1 în limba ucraineană). Gazetele rămase după epurările operate de regimul comunist aveau următoarea periodicitate:

Periodicitate	**Număr**
Publicații cotidiene	32 (12 în Bucureşti şi 20 în provincie)
Publicații săptămânale	57 (17 în Bucureşti şi 40 în provincie)
Publicații bilunare	26
Publicații lunare	30
Publicații trimestriale	16
Buletine ale ministerelor, uniunilor sindicale, publicații religioase etc.	57

Tabel nr. 5. Numărul şi periodicitatea ziarelor editate în România în anul 1950[70].

[69] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secția Propagandă şi Agitație, dos. nr. 105/1949, f. 106-132.
[70] Idem, dos. nr. 9/1950, f. 584.

Deşi numărul publicaţiilor scăzuse, s-a înregistrat totuşi o creştere semnificativă a tirajului acestora. În 1950, presa românească avea un tiraj total de 4 604 000 exemplare, faţă de aproximativ 2 500 000 în 1945-1946[71].

Treptat, partidul comunist a închis toate ziarele „burgheze". Unele titluri de tradiţie au fost păstrate o perioadă datorită cititorilor fideli. Publicaţiile cu pricina aveau sarcină să expună un mesaj ideologic nuanţat, nu atât de dogmatic ca în *Scânteia*, pentru a-i atrage pe cititori încet-încet de partea regimului. Cel mai semnificativ caz a fost ziarul *Universul*. Redacţia fusese „curăţată" de gazetarii formaţi la şcoala lui Stelian Popescu în anii 1944-1945, aceştia fiind înlocuiţi de jurnalişti comunişti. În iunie 1948, *Universul* avea un tiraj de 130.000 de exemplare pe număr, iar cererea era mai mare (tirajul putea creşte dacă se aproba suplimentarea cotelor la hârtie). În decembrie 1950 însă, au încetat să mai apară şi ultimele titluri de tradiţie. Regimul avea suficiente pârghii de control a populaţiei. Pe lângă *Universul* (ziar de dreapta la origine, fondat la 20 august 1884) a fost închis şi *Adevărul* (bastion al stângii democratice, fondat la 15 august 1888)[72].

Pe acest fond de lichidare a presei tradiţionale s-a dezvoltat gazetăria muncitorească. Teoretic, ziariştii erau amatori, activând în întreprinderile industriale, în instituţiile publice, pe şantierele naţionale, dar şi în mediul rural. Totuşi, funcţionarea publicaţiilor era supervizată de activiştii comunişti. Presa muncitorească de amatori a luat forma *gazetelor de întreprindere* şi a *gazetelor de perete*, care abordau teme privind creşterea producţiei, popularizarea întrecerilor în muncă, criticarea unor „stări de lucruri dăunătoare în întreprinderi" etc.[73].

În 1950 se editau 16 *gazete de întreprindere*, având un tiraj impresionant de 50 000 de exemplare. Apăreau în marile uzine din Bucureşti („23 August", „Griviţa Roşie" etc.), dar şi alte centre industriale (la Braşov exista o *gazetă de întreprindere* la uzina „Sovromtractor", spre exemplu). Celelalte întreprinderi mici, dar şi instituţiile publice, editau la nivel naţional aproximativ 17.000 *gazete de perete*. Regimul organiza competiţii între gazetele muncitoreşti, s-au amenajat chiar expoziţii dedicate acestora[74]. În cadrul Direcţiei Propagandă şi Agitaţie a C.C. al P.M.R. funcţiona un sector special care se ocupa de activitatea lor. De asemenea, liderii P.M.R. încurajau în discursurile oficiale sau în documentele de partid activitatea presei muncitoreşti. *Gazetele de perete* au funcţionat până la căderea regimului comunist. Deveniseră însă o formalitate. Activitatea lor a cunoscut punctul culminant în anii '50.

În perioada republicii populare, presa scrisă a avut o dinamică fluctuantă. Desele reorganizări administrative au modificat reşedinţele de regiuni. Unele oraşe au decăzut în importanţă, iar ziarele locale au fost închise deoarece nu mai serveau partidului. În cele din urmă, cu ocazia Conferinţei naţionale a P.C.R. din decembrie 1967 s-a adoptat

---

[71] *Ibidem*.

[72] *Idem*, dos. nr. 9/1948, f. 133.

[73] Eugen Denize, *op. cit.*, p. 131.

[74] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secţia Propagandă şi Agitaţie, dos. nr. 9/1948, f. 133.

un program de reforme care viza, printre altele, reconfigurarea împărțirii administrative a teritoriului. Regiunile, de inspirație sovietică, au fost înlocuite cu tradiționalele județe. Conform deciziilor adoptate la conferință, fiecare județ trebuia să aibă un „organ de partid" propriu.

Începând cu februarie 1968, Secția Presă a C.C. al P.C.R. a inițiat organizarea presei județene de partid. S-au constituit la nivel național 38 de ziare cotidiene şi 12 gazete săptămânale (*Tabelul nr. 7*). Publicațiile săptămânale de partid urmau să se transforme în cotidiene, în măsura în care infrastructura locală permitea acest lucru.

Gazetele locale de partid erau editate în limbile română, maghiară, germană şi sârbă, astfel:

Periodicitatea	**Limba**	**Nr.**
Gazete cotidiene	Română	30
	Maghiară	7
	Germană	1
	Sârbă	0
Gazete săptămânale	Română	7
	Maghiară	2
	Germană	2
	Sârbă	1

Tabel nr. 6. Limba de editare a gazetelor locale de partid în anul 1968[75].

Cotidienele locale de partid apăreau în şase ediții pe săptămână. Aveau patru pagini în format mare, fiind vândute cu 0,30 lei exemplarul (tirajul global, la o apariție, era fixat la 1 000 000 exemplare). Săptămânalele locale de partid aveau 12 pagini, în format mai mic decât cotidienele, cu prețul de vânzare de 0,50 lei exemplarul (tirajul global, la o apariție, era de 150 000 000 exemplare)[76]. Tirajul celor 38 de cotidiene şi 12 săptămânale locale de partid, în parte, se stabilea în funcție de „nevoile populației". Desigur, județele cu populație urbană mai mare aveau repartizate şi tiraje mai însemnate. În urma acestor decizii, presa județeană de partid avea următoarea structură începând cu 1968[77]:

[75] *Idem*, Fond C.C. al P.C.R. – Secția Cancelarie, dos. nr. 17/1968, f. 107.

[76] *Ibidem*, f. 108.

[77] Această structură a gazetelor locale de partid s-a menținut, cu mici modificări, până în anul 1989. Unele ziare şi-au schimbat denumirea, mai ales în cazul presei minorităților. Gazetele noi au apărut datorită reformei administrative a județului Ilfov, însoțită de înființarea unor ziare locale de partid.

Județul	**Titlul gazetei**	**Periodicitatea**	**Tiraj în anul 1965 (ex./săpt.)**[78]	**Tiraj în anul 1980 (ex./săpt.)**[79]
Alba	*Unirea* (nou înființat)	Cotidian	–	35.000
Arad	*Flacăra Roşie*	Cotidian	20.000	40.000
	Vöros Löbogo (în limba maghiară)	Cotidian	11.000	10.500
Argeş	*Secera şi ciocanul*	Cotidian (ulterior săptămânal)	42.000	36.500
Bacău	*Steagul roşu*	Cotidian (ulterior săptămânal)	50.000	50.000
Bihor	*Crişana*	Cotidian	33.000	38.000
	Fáklya (în limba maghiară)	Cotidian	24.000	30.000
Bistrița	*Ecoul* (nou înființat)	Săptămânal	–	24.000
Botoşani	*Clopotul*	Cotidian (ulterior săptămânal)	5.000	36.000
Braşov	*Drum Nou*	Cotidian	50.000	50.000
	Uj Idö (ulterior *Brassoi Lapok*, în limba maghiară)	Săptămânal	15.000	10.000
	Karpathen Randschau (nou înființat, fost *Volkszeitung*, în limba germană)	Săptămânal	12.000	5.000
Bucureşti	*Informația Bucureştiului*	Cotidian	–	228.000
Buzău	*Viața Buzăului* (nou înființat)	Cotidian (ulterior săptămânal)	–	40.000
Brăila	*Înainte*	Cotidian (ulterior săptămânal)	7.000	31.000
Cluj	*Făclia*	Cotidian	45.000	40.000
	Igazság (în limba maghiară)	Cotidian	30.000	27.000
Constanța	*Dobrogea Nouă*	Cotidian	45.000	32.000
	Litoral	Cotidian (apariție estivală, în perioada 1 iun. – 30 sept.)	–	11.000

[78] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secția Cancelarie, dos. nr. 14/1966, f. 105-106.
[79] Idem, Fond C.C. al P.C.R. – Secția Propagandă şi Agitație, dos. nr. 39/1980, f. 16-29.

Județul	**Titlul gazetei**	**Periodicitatea**	**Tiraj în anul 1965 (ex./săpt.)**	**Tiraj în anul 1980 (ex./săpt.)**
Caraş-Severin	*Flamura* (nou înființat)	Săptămânal	–	32.500
Covasna	*Cuvântul Nou* (nou înființat)	Săptămânal	–	4.500
	Megyei Tükör (nou înființat, în limba maghiară)	Săptămânal	–	15.000
Dolj	*Înainte*	Cotidian	48.000	41.000
Dâmbovița	*Dâmbovița* (nou înființat)	Cotidian (ulterior săptămânal)	–	28.000
Gorj	*Gazeta Gorjului* (nou înființat)	Săptămânal	–	26.000
Galați	*Viața Nouă*	Cotidian	44.000	31.000
Harghita	*Informația Harghitei* (nou înființat)	Cotidian	–	6.000
	Hargita (nou înființat, în limba maghiară)	Cotidian	–	24.000
Hunedoara	Deva: *Drumul socialismului*	Cotidian	48.000	30.000
	Petroşani: *Steagul Roşu*	Cotidian	7.000	15.500
Ialomița	*Tribuna Ialomiței* (nou înființat)	Cotidian (ulterior săptămânal)	–	27.000
Iaşi	*Flacăra Iaşului*	Cotidian	48.000	55.000
Ilfov	*Steagul Roşu*	Cotidian	112.000	42.000
Maramureş	*Pentru socialism*	Cotidian	38.000	30.000
	Banyavideki Fáklya (în limba maghiară)	Săptămânal	17.000	7.500
Mureş	*Steaua Roşie*	Cotidian	23.000	24.000
	Vörös Zaszlo (în limba maghiară)	Cotidian	25.000	30.500
Mehedinți	*Viitorul* (nou înființat)	Săptămânal	–	26.000
Neamț	*Ceahlăul* (nou înființat)	Cotidian (ulterior săptămânal)	–	43.000

Județul	**Titlul gazetei**	**Periodicitatea**	**Tiraj în anul 1965 (ex./săpt.)**	**Tiraj în anul 1980 (ex./săpt.)**
Olt	*Oltul* (nou înființat)	Cotidian (ulterior săptămânal)	–	28.000
Prahova	*Flamura Prahovei*	Cotidian (ulterior săptămânal)	50.000	60.000
Satu-Mare	*Cronica sătmăreană* (nou înființat, fost *Drapelul Roşu*)	Cotidian	5.000	12.000
	Szatmari Hirlap (nou înființat, fost *Dolgozo Nep*, în limba maghiară)	Cotidian	2.000	12.500
Sibiu	*Tribuna Sibiului* (nou înființat, fost *Flacăra Sibiului*)	Cotidian	8.000	30.000
	Hermannstädter Zeitung (nou înființat, în limba germană). Ulterior *Die Woche*	Săptămânal	–	9.500
Suceava	*Zori noi*	Cotidian	36.000	27.000
Sălaj	*Năzuința* (nou înființat)	Săptămânal	–	23.000
Timiş	*Drapelul roşu*	Cotidian	50.000	55.000
	Neue Banater Zeitung (nou înființat, fost *Die Warheit*, în limba germană)	Cotidian	8.000	18.000
	Szabad Szo (în limba maghiară)	Cotidian	15.000	10.500
	Pravda (ulterior *Banatsche Novine Timiş*, în limba sârbă)	Săptămânal	4.000	3.500
Teleorman	*Teleormanul* (nou înființat)	Cotidian (ulterior săptămânal)	–	31.000
Tulcea	*Delta* (nou înființat)	Săptămânal	–	19.000
Vaslui	*Vremea Nouă* (nou înființat)	Cotidian (ulterior săptămânal)	–	25.000
Vâlcea	*Orizont* (nou înființat)	Săptămânal	–	26.000

Județul	**Titlul gazetei**	**Periodicitatea**	**Tiraj în anul 1965 (ex./săpt.)**	**Tiraj în anul 1980 (ex./săpt.)**
Vrancea	*Milcovul* (nou înființat)	Săptămânal	–	27.000

Tabel nr. 7. Lista gazetelor locale de partid editate începând cu anul 1968[80].

În februarie 1979, Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R. a decis să restrângă producția editorială, în vederea economisirii resurselor de hârtie. Selecția a fost realizată de activiștii Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Astfel că, începând din ianuarie 1980 în România se tipăreau 501 publicații periodice, editate atât de partid și de instituțiile statului, cât și de organizațiile civice, religioase etc. Prezentăm în continuare câteva date statistice referitoare la profilul și tirajele publicațiilor tipărite în anii '80.

Profilul publicațiilor tipărite

Profil	**Nr. publicații**
Cotidiene centrale	6
Cotidiene județene	30
Ziare săptămânale județene	26
Publicații social-politice și economice cu apariție săptămânală	25
Publicații social-politice și economice cu apariție bilunară	6
Publicații social-politice și economice cu apariție lunară	55
Publicații social-politice și economice cu apariție mai rară decât lunară	44
Publicații editate de consiliile uniunilor asociațiilor studenților din principalele centre universitare	14
Publicații cultural-artistice centrale cu apariție săptămânală	4
Publicații cultural-artistice locale cu apariție săptămânală	3
Publicații cultural-artistice centrale cu apariție lunară	17
Publicații cultural-artistice locale cu apariție lunară	4
Publicații cultural-artistice centrale cu apariție mai rară decât lunară	8
Publicații cultural-artistice locale cu apariție mai rară decât lunară	4
Publicații de informare tehnico-științifică	95

[80] Idem, dos. nr. 17/1968, f. 114-118.

Profil	Nr. publicații
Publicații de informare tehnico-științifică care apar în regim de anale	109
Publicații ale Consiliului de Stat	8
Publicații editate de Ministerul Apărării Naționale și Ministerul de Interne	17
Publicații ale cultelor	20
Alte publicații	6

Tabel nr. 8. Numărul publicațiilor periodice, după profilul editorial, începând cu 1 ianuarie 1980[81].

Tirajul cotidienelor centrale de partid

Titlul gazetei	Editor	Tiraj 1965[82] (ex./nr.)	Tiraj 1980 (ex./nr.)	Personal redacțional (1980)
Scânteia	C.C. al P.C.R.	818.000	1.810.000	93
România liberă	Consiliul Național al F.D.U.S.	183.000	400.000	66
Scânteia Tineretului	U.T.C.	412.000	260.000	68
Elöre	Consiliul Național al F.D.U.S.	98.500	143.000	66
Neuer Weg	Consiliul Național al F.D.U.S.	71.200	55.000	60
Sportul	Consiliul Național pentru Educație Fizică și Sport	–	300.000	40

Tabel nr. 9. Tirajul cotidienelor centrale de partid, începând cu 1 ianuarie 1980[83].

Observăm creșterea spectaculoasă a tirajului *Scânteii*, care în decurs de 15 ani și-a suplimentat ediția zilnică cu un milion de exemplare. Cauza a fost sporirea contribuției mass-media la propaganda oficială (inclusiv celebrarea cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu). Ziarul *Neuer Weg* a înregistrat un regres al tirajului deoarece sașii și șvabii emigraseră în masă în Germania Federală.

---

[81] Idem, dos. nr. 39/1980, f. 12.
[82] Idem, Fond C.C. al P.C.R. – Secția Cancelarie, dos. nr. 14/1966, f. 104.
[83] Idem, Fond C.C. al P.C.R. – Secția Propagandă și Agitație, dos. nr. 39/1980, f. 14-15.

Tirajul publicațiilor periodice editate de instituțiile statului, organizațiile de masă şi obşteşti etc.

Titlul gazetei	**Editor**	**Tiraj 1980 (ex./nr.)**	**Personal redacțional**
Flacăra	Consiliul Național al F.D.U.S.	250.000	32
Magazin	Consiliul Național al F.D.U.S.	425.000	18
Revista economică	Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale	18.000	25
Munca	Consiliul Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România	260.000	443
Munkaselet (în limba maghiară)	Consiliul Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România	25.000	14
Ifjumunkas (în limba maghiară)	U.T.C.	23.000	16
Viața studențească	Uniunea Asociațiilor Studenților Comunişti din România	24.000	23
Amfiteatru		6.000	
Cutezătorii	Consiliul Național al Organizației Pionierilor	345.000	21
Jobarat (în limba maghiară)	Consiliul Național al Organizației Pionierilor	30.000	14
Contemporanul	Consiliul Culturii şi Educației Socialiste	29.500	24
A hét (în limba maghiară)	Consiliul Culturii şi Educației Socialiste	12.000	22
Agricultura Socialistă	Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare	125.000	214
Falvak Dolgozo Nepe (în limba maghiară)	Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare	9.000	13
Muncitorul sanitar	Ministerul Sănătății	60.000	9
Comerțul socialist	Ministerul Comerțului Interior	50.000	8
Lumea	Agenția Română de Presă *Agerpres*	112.000	37
Lumea (în franceză, engleză, germană, rusă şi spaniolă)		25.000	
Era socialistă	C.C. al P.C.R.	55.000	16
Uj elet (în limba maghiară)	Consiliul Național al F.D.U.S.	18.000	15
Rebus (editat de revista *Flacăra*)	Consiliul Național al F.D.U.S.	120.000	9

Titlul gazetei	**Editor**	**Tiraj 1980 (ex./nr.)**	**Personal redacțional**
Lupta CFR	Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor	125.000	9
Munca de Partid	C.C. al P.C.R.	210.000	12
Femeia	Consiliul Național al Femeilor	350.000	16
Dologo No (în limba maghiară)	Consiliul Național al Femeilor	85.000	16
Știință și Tehnică	C.C. al U.T.C.	80.000	16
Start spre viitor	Consiliul Național al Organizației Pionierilor	150.000	4
Luminița	Consiliul Național al Organizației Pionierilor	250.000	10
Șoimii Patriei		180.000	
Napsugar (în limba maghiară)	Consiliul Național al Organizației Pionierilor	48.000	8
A Haza Solymai (în limba maghiară)		15.000	
Revista de istorie	Academia de Științe Sociale și Politice	12.400	5
Magazin istoric	Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă C.C. al P.C.R.	150.000	13
Korunk (în limba maghiară)	Consiliul Culturii și Educației Socialiste	4.500	11
Presa noastră	Consiliul ziariștilor din cadrul Uniunii Sindicatelor din Presă, Poligrafie și Edituri	1.800	4
La Roumanie d'aujourd'hui (în limba franceză)	Ministerul Afacerilor Externe	7.000	77
Romania Today (în limba engleză)		7.800	
Rumanier Heute (în limba germană)		6.700	
Rumania de Hoy (în limba spaniolă)		9.000	
Rumania (în limba rusă)		52.000	
Roumania (în limba chineză)		7.500	

Titlul gazetei	**Editor**	**Tiraj 1980 (ex./nr.)**	**Personal redacțional**
Sănătatea	Societatea de Cruce Roşie	100.000	9
România pitorească	Ministerul Turismului	35.000	19
Sport	Consiliul Național pentru Educație Fizică şi Sport	80.000	8
Educație fizică şi sport	Consiliul Național pentru Educație Fizică şi Sport	2.500	6
Revista română de şah	Consiliul Național pentru Educație Fizică şi Sport	5.400	4
Autoturism	Automobil Clubul Român	60.000	7
Tribuna şcolii	Ministerul Educației şi Învățământului	75.000	10
Tanugyi Ujsag (în limba maghiară)	Ministerul Educației şi Învățământului	6.500	4
Forum – revista învățământului superior	Ministerul Educației şi Învățământului	1.300	5
Revista de pedagogie	Ministerul Educației şi Învățământului	25.000	9
Viața cooperației meşteşugăreşti	Uniunea centrală a cooperativelor meşteşugăreşti	42.000	8
Revista română de drept	Asociația juriştilor	10.000	7
Revista de statistică	Direcția centrală de statistică	4.000	4
Revista de contabilitate	Ministerul Finanțelor	18.500	6
Gazeta matematică pentru tineret	Societatea de ştiințe matematice	115.000	64
Matematikai Lapok (în limba maghiară)	Societatea de ştiințe matematice	4.000	2
Revista de fizică şi chimie	Societatea de ştiințe fizico-chimice	45.000	3
Veac nou	Centrul național pentru promovarea prieteniei şi colaborării cu alte popoare	32.000	1

Tabel nr. 10. Tirajul publicațiilor periodice editate de instituțiile statului, organizațiile de masă şi obşteşti etc., începând cu 1 ianuarie 1980[84].

[84] *Ibidem*, f. 37-45.

Cu toate că C.P.Ex. al C.C. al P.C.R. a decis în februarie 1979 să restrângă producția editorială, presa scrisă avea titluri pentru toate segmentele sociale. Problema este că discursul jurnalistic a fost inflamat puternic de propagandă, chiar şi în cazul periodicelor specializate. Totuşi, nu putem spune că unicul rol al presei scrise a fost cel ideologic. Ziarele şi revistele conțineau şi materiale cu valoare informațională, educațională, de divertisment etc.

Presa de agenție

În 1948, România nu avea o tradiție a presei de agenție. Exista încă din iulie 1921 Agenția Telegrafică Română „Orient-Radio" – *Rador*, însă era o anexă a Ministerului de Externe (de fapt un departament de propagandă al statului român). Agenția, deşi angajase contracte de colaborare cu cele mai importante instituții similare din lume, oferea la schimb doar informații care nu contraveneau intereselor statului.

Având conexiuni cu agențiile străine, *Rador*-ul a intrat în atenția partidului comunist imediat după 23 august 1944. Pe lângă potențialul extern, agenția era utilă comuniştilor deoarece furniza informații ziarelor de provincie, printr-o rețea telegrafică proprie. În cadrul campaniei de acaparare a instituțiilor statului de la sfârşitul anului 1944 şi începutul anului 1945, partidul comunist, prin activiştii săi, a inițiat atacuri virulente contra *Rador*-ului. Agenția era acuzată că slujea interesele naziştilor deoarece nu prelua ştiri din surse sovietice. Având în vedere subordonarea față de Ministerul de Externe, instituția a rezistat asaltului comunist chiar şi după 6 martie 1945 (ministru de Externe era liberalul Gheorghe Tătărescu).

Partidul comunist avea nevoie însă de o agenție de presă care să furnizeze informații „pe linie" către gazetele din provincie. În acest scop a fost creată *Agerpress*, care avea datoria să preia ştiri din surse sovietice şi să le transmită prin unde hertziene ziarelor comuniste din județe. Din cauza dificultăților întâmpinate de gazetarii din provincie de a se obişnui cu limbajul ideologic comunist, *Agerpress*-ul a oferit articole gata redactate, pentru a fi publicate de ziarele județene ale P.C.R.[85].

După semnarea Tratatului de Pace (10 februarie 1947), Gheorghe Tătărescu încetează să mai fie util partidului comunist. Marginalizarea lui a determinat preluarea completă a Ministerului de Externe de către comunişti, implicit subordonarea *Rador*-ului. Agenția de stat avea multiple avantaje față de *Agerpress*. În primul rând existau parteneriate cu 15 agenții de ştiri din lume. Pe de altă parte, *Rador*-ul beneficia de o infrastructură modernă necesară presei de agenție.

---

[85] Idem, dos. nr. 9/1948, f. 139.

Rador şi-a intensificat activitatea după preluarea completă a puterii de către comunişti (30 decembrie 1947). Cu ocazia consfătuirii pe ţară a presei din 2 martie 1948, directorul agenţiei, un anume Pecker, a prezentat obiectivele pe termen scurt ale instituţiei. Urmau a fi instalate şapte centre regionale de recepţie (pentru dezvoltarea reţelei *Rador* se utiliza infrastructura radioului). Noile sisteme de telecomunicaţii ale agenţiei se amplasau în oraşele industriale: Craiova, Iaşi, Galaţi etc. Pe lângă dotările tehnice, centrele regionale aveau nevoie de corespondenţi. Pentru început, Pecker recomanda utilizarea activiştilor locali ai Direcţiei Propagandă şi Agitaţie, precum şi a angajaţilor ziarelor judeţene de partid.

Activitatea redacţională implica colaborarea gazetarilor de la *Rador* cu cei de la *Agerpress*. Directorul Pecker era nemulţumit că ziarele din provincie utilizau în continuare surse occidentale pentru redactarea ştirilor externe. Era o greşeală ideologică, atenţiona acesta, deoarece în privinţa politicii internaţionale trebuiau consultate doar sursele sovietice. Drept urmare, gazetarii de la *Rador* aveau obligaţia să se asigure că presa locală va cita doar poziţia oficială a agenţiei *TASS* în problemele externe.

Începând din 1948, *Rador*-ul transmitea în provincie şi buletine interne (după modelul *Agerpres*). Acestea sintetizau principalele măsuri adoptate de partid şi de guvern, evenimentele socio-culturale, sportive etc. Pecker a mai anunţat că agenţia *Rador* va furniza prin centrele regionale şi unele materiale gata redactate, cu mesaj ideologic (tot după modelul *Agerpres*). Textul rămânea intact, recomanda Pecker, făcând-se modificări doar asupra titlurilor, în vederea adaptării la realităţile locale[86].

Agenţia *Rador* şi-a încetat activitatea ca urmare a Decretului nr. 217, din 20 mai 1949[87]. Actul normativ prevedea înfiinţarea Agenţiei Române de Presă *Agerpres* de pe lângă Consiliul de Miniştri. Noua instituţie prelua întreaga infrastructură şi personalul *Rador*. Conform decretului, agenţia *Agerpres* „recepţiona, transmitea şi difuza ştirile şi fotoreportagiile de presă politice, economice, culturale etc. externe şi interne". În scopul bunei funcţionări, agenţia putea utiliza instalaţiile publice de radio şi telefonie (*Agerpres* avea prioritate de transmise pentru ştirile şi mesajele sale).

Agerpres păstra colaborările cu instituţiile similare din străinătate şi avea dreptul să trimită corespondenţi în ţară şi în exterior. Instituţia avea în componenţă trei servicii: intern, pentru străinătate şi tehnic-administrativ. Serviciul intern al *Agerpres* era organizat în mai multe secţii: secţia de ştiri externe, secţia de informare economică, secţia de ştiri interne, secţia buletinelor interne, secţia de reportaj extern şi secţia de emisiuni pentru provincie. Serviciul pentru străinătate avea în componenţă următoarele secţii: secţia de ştiri pentru străinătate, secţia de reportaj pentru străinătate, secţia de corespondenţi în străinătate, secţia de reportaj fotografic şi secţia de documentare[88].

---

[86] *Ibidem*, f. 35.

[87] „Buletinul Oficial", nr. 32, 23 mai 1949.

[88] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secţia Cancelarie, dos. nr. 158/1949, f. 1-2.

La conducerea *Agerpres* se afla un director, ajutat de directori adjuncţi, numiţi prin decizia Consiliului de Miniştri. Primul director al agenţiei a fost ilegalistul Ion Popescu-Puţuri. Directorul *Agerpres* făcea parte din nomenclatura Comitetului Central, fiind invitat la toate consfătuirile importante care vizau activitatea presei.

Agenţia *Agerpres* a fost reorganizată succesiv prin Hotărârea Consiliului de Miniştri nr. 441/1951, Decretul nr. 135/1973 şi Decretul nr. 474/1977. S-a urmărit, pe de o parte, îmbunătăţirea funcţionării presei de agenţie, dar şi sporirea contribuţiei instituţiei la propaganda partidului comunist.

Cea mai brutală intervenţie a regimului în activitatea *Agerpres* s-a realizat prin decretul din 1977, care transforma practic agenţia în instituţie de propagandă a P.C.R. Reorganizarea s-a produs pe fondul unui set de reforme în domeniul presei, care au însoţit desfiinţarea oficială a cenzurii (urmată de înăsprirea controlului mass-media). Conform Decretului nr. 474 din 24 decembrie 1977[89], Agenţia Română de Presă *Agerpres* „contribuia, prin întreaga sa activitate, la înfăptuirea politicii interne şi externe a Partidului Comunist Român". Agenţia devenea oficial „organ de partid şi de stat". *Agerpres*-ul informa opinia publică din ţară şi din străinătate „asupra politicii interne şi internaţionale a partidului şi statului, realităţilor vieţii politice, economice, sociale, ştiinţifice şi cultural-artistice din România, precum şi să difuzeze în ţară ştirile din străinătate" (art. 2). În activitatea de informare, agenţia trebuia să urmărească prezentarea „realităţilor economice, sociale, politice, culturale şi ştiinţifice din ţară". Materiale trimise în exterior „oglindeau procesul de dezvoltare continua a democraţiei socialiste în ţara noastră, de participare a maselor de oameni ai muncii la conducerea întregii societăţi, de perfecţionare a conducerii societăţii, a relaţiilor de producţie şi sociale, de aplicare în viaţă a principiilor eticii şi echităţii socialiste, de educare şi formare a omului nou" (art. 4). *Agerpres*-ul mai avea obligaţia să reacţioneze faţă de „propaganda străină cu conţinut ostil la adresa ţării". Agenţia era unica instituţie care avea dreptul să realizeze şi să difuzeze fotografii oficiale şi fotoreportaje pentru presă şi alţi beneficiari.

Agenţia *Agerpres* era condusă de un director general şi trei directori generali adjuncţi, numiţi prin decret prezidenţial. Însă, în spiritul reformelor mass-media din anul 1977[90], conducerea redacţională nu dirija politica editorială. Puterea de decizie îi revenea Consiliului de conducere al *Agerpres*, „organ colectiv cu caracter deliberativ", care îndruma şi controla întreaga activitate a agenţiei. Mai mult, Consiliul verifica în ce măsură linia editorială era conformă cu Programul P.C.R. şi cu alte decizii politico-ideologice.

În Consiliul de conducere al *Agerpres* întâietate aveau reprezentanţii C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat şi Consiliului de Miniştri. Acestora le urmau ca importanţă delegaţi din alte instituţii de presă. Ministerele şi „organizaţiile de masa şi obşteşti" aveau de asemenea membri în Consiliul de conducere al agenţiei. Tot în spiritul reformelor mass-media din 1977, au fost incluşi în Consiliu şi „oameni ai muncii" care lucrau în unităţile

[89] „Buletinul Oficial", nr. 138, 26 decembrie 1977.

[90] Vezi *supra*.

de producţie din industrie şi din agricultură (ponderea acestora era de o treime). Lista membrilor Consiliului de conducere al *Agerpres* se încheia cu directorul general al agenţiei, directorii generali adjuncţi, secretarul comitetului de partid, secretarii responsabili de agenţie, şefi de redacţii şi alte cadre din instituţie. Agenţia *Agerpres* nu putea funcţiona dacă ar fi fost subordonată efectiv Consiliului de conducere. Componenţa diversă a acestui organism respecta anumite criterii ideologice, mai ales în privinţa „controlului muncitoresc“. În realitate, responsabilitatea editorială privind materialele furnizate de agenţie revenea colegiilor de redacţie. Doar în cazul în care s-ar fi produs o încălcare gravă a liniei ideologice se punea problema implicării Consiliului de conducere în activitatea *Agerpres*, atât ca factor decident, cât şi de control.

Agenţia *Agerpres* era organizată pe redacţii, servicii, direcţii şi birouri astfel: Redacţia de ştiri interne; Redacţia de ştiri externe; Redacţia emisiunilor peste hotare şi relaţiilor cu ziariştii străini; Redacţia materialelor informative; Redacţia de fotoreportaj; Serviciul presă străină; Serviciul de teleimprimare; Direcţia tehnico-economică; Serviciul personal, învăţământ, retribuirea muncii şi Biroul secretariat, documente secrete, sesizări, reclamaţii, protocol.

Datorită imixtiunilor ideologice, presa de agenţie a devenit o unealtă eficientă a propagandei. Materialele furnizate de *Agerpres* pentru mass-media internă şi internaţională erau controlate drastic de activiştii Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste. Aşadar, agenţia nu putea „fisura“ dogmatismul ideologic impus de partid. Dacă ziariştii din presa scrisă sau audio-vizuală reuşeau uneori să descreţească frunţile românilor apelând la diverse tertipuri gazetăreşti, presa de agenţie s-a comportat anost, oferind regimului exact acele servicii pe care le solicita.

Radioul

Prima transmisiune radio oficială autohtonă s-a realizat la 1 noiembrie 1928, din studiourile Societăţii de Difuzare Radiofonică din România. Dezvoltarea radioului a fost încetinită de autorităţile militare, care au controlat drastic aparatura de radio-recepţie. Armata considera comunicaţiile fără fir periculoase pentru integritatea naţională (construcţia artizanală a unor dispozitive de radio-emisie nu era sofisticată, iar emisia prin unde hertziene a posturilor de radio străine acoperea unele regiuni ale României). În anul 1940, societatea naţională de radio avea doar 300.000 de abonaţi[91]. Restricţiile s-au înăsprit în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial. Au fost confiscate foarte multe aparate radio, atât de armata română în perioada lui Antonescu, cât şi de armata sovietică

[91] Eugen Denize, *op. cit.*, p. 137-139.

după 23 august 1944[92]. La finalul conflagrației, Societatea Română de Radio nu mai avea decât 85.000 de abonați[93].

După 23 august 1944, telecomunicațiile civile au fost aprig disputate între partidul comunist şi forțele democrate. Societatea de radio a ajuns sub controlul comuniştilor odată cu instalarea dr. Petru Groza în funcția de prim-ministru (6 martie 1945). La 29 martie 1945, guvernul a emis un decret-lege de organizare şi funcționare a Radiodifuziunii, care facilita controlul politic al instituției. În ziua următoare, Petre Constantinescu-Iaşi a fost numit noul preşedinte al Consiliului de Administrație. Constantinescu-Iaşi l-a instalat pe Matei Socor (ilegalist comunist) la conducerea Societății de radio (în calitate de subdirector general al programelor). În lunile următoare, personalul redacțional al Societății Române de Radio a fost „purificat", în baza legislației de „defascizare" a instituțiilor publice. Încheindu-şi misiunea, Petre Constantinescu-Iaşi s-a retras din fruntea radioului. Preşedinte al Consiliului de Administrație a fost numit Mihail Cruceanu. Societatea de radio a intrat pe lista instituțiilor naționalizare prin legea din 11 iunie 1948 (art. 76). Consiliul de administrație condus de Mihail Cruceanu a fost dizolvat. După naționalizare, instituția s-a numit Societatea Română de Radiodifuziune Națională[94]. Matei Socor rămânea director al radioului.

Conştienți de rolul important al telecomunicațiilor în activitatea de propagandă, comuniştii au investit în dezvoltarea infrastructurii societății de radio. La 28 octombrie 1946 a fost inaugurată noua clădire a Radiodifuziunii, din str. Gen. Berthelot nr. 60[95]. Construcția, începută în 1941, suferise daune în timpul bombardamentelor germane asupra Bucureştiului (august 1944)[96]. După abdicarea regelui (decembrie 1947), noul regim a sporit investițiile pentru creşterea ariei de receptare a radioului național, prin radioficare.

Radioficarea a constituit o campanie prin care populația era dotată (gratuit sau contra cost) cu aparatura necesară receptării semnalului radio. La căminele culturale, în cluburile muncitoreşti sau în gospodării se instalau difuzoare de radioficare[97], conectate prin cabluri

---

[92] Marian Petcu, *10 teme de istorie a jurnalismului*, Bucureşti, Editura Ars Docendi, 2012, p. 153-154.

[93] Eugen Denize, *op. cit.*, p. 137-139.

[94] În perioada comunistă, serviciul public de radio a fost administrat de următoarele instituții: Societatea Română de Radiodifuziune Națională (11 iunie 1948 – 23 mai 1949), Comitetul pentru Radioficare şi Radiodifuziune (23 mai 1949 – 12 mai 1950), Comitetul de Radio de pe lângă Consiliul de Miniştri (12 mai 1950 – 31 octombrie 1953), Direcția Generală Radio din Ministerul Culturii (31 octombrie 1953 – 17 august 1954), Direcția Generală a Radiodifuziunii de pe lângă Consiliul de Miniştrii (17 august 1954 – 5 martie 1958), Comitetul de Radiodifuziune şi Televiziune (5 martie 1958 – 21 septembrie 1971), Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române (din 21 septembrie 1971).

[95] *Anii 40*, <http://www.srr.ro/anii_40-11865> (30 noiembrie 2012).

[96] Lucrările la sediul central al societății de radio s-au finalizat în anul 1952.

[97] Primele difuzoare de radioficare autohtone s-au fabricat în anul 1949 la întreprinderea „Radio Popular" (s-a imitat un model sovietic).

cu un centru local de emisie (acesta recepta semnalul de la Bucureşti). Pentru transportul cablurilor se utilizau stâlpii de electricitate sau de telefon. Difuzorul de radioficare transmitea un singur post de radio, oferit de centrul de radioficare. Sistemul a reprezentat un instrument eficient de propagandă. Unele modele de difuzoare nici nu puteau fi închise complet. Funcționau în surdină, fiind acționate de o manetă care regla volumul[98].

Într-un discurs rostit la radio în seara zilei de 4 mai 1948, Matei Socor (directorul instituției) anunța că radioficarea era „condusă de idealurile maselor populare dornice de pace, cultură şi progres“. Administrația societății de radio i-a asigurat pe ascultători că va achiziționa piese de schimb şi aparatură pentru dezvoltarea rețelei naționale (statul român era în negocieri cu forurile internaționale şi pentru obținerea lungimilor de undă pe care să transmită radioul public)[99].

Prima stație de radioficare a fost inaugurată cu fast la 11 mai 1949, în incinta Liceului nr. 10 din Bucureşti (situat în cartierul CFR Steaua)[100]. Evenimentul propagandistic a constituit preambul Decretului nr. 216 din 20 mai 1949 privind organizarea Radioficării şi Radiodifuziunii din Republica Populară Română[101]. Conform actului normativ, emisia informațiilor publice pe calea undelor rămânea monopol de stat, ca şi în perioada interbelică (art. 1). Serviciile de radio erau furnizate de Comitetul pentru Radioficare şi Radiodifuziune pe lângă Consiliul de Miniştri (art. 2). Instituția prelua toate activele fostei societăți de radio şi avea obligația să dezvolte rețeaua de emisie şi de recepție prin fir şi fără fir (inclusiv studiourile locale şi alte instalații radiofonice). Comitetul pentru Radioficare şi Radiodifuziune era condus de un preşedinte şi 3-5 vicepreşedinți, numiți prin decizia Consiliului de Miniştri (art. 5). Conducerea era obligată să asigure difuzarea politicii partidului şi a guvernului în cadrul programelor.

Prin emisiuni în limba română şi în limbile „naționalităților conlocuitoare“, radioul „educa, organiza şi mobiliza întregul popor muncitor pentru construirea socialismului în Republica Populară Română“ (art. 4). Comitetul de radio pregătea programe pentru ascultătorii din țară şi din străinătate. De asemenea, redacția centrală de la Bucureşti trebuia să controleze şi emisiunile realizate de stațiile locale de radioficare. Instituția putea colabora cu corespondenți din presa locală de partid, precum şi cu scriitori, artişti sau tehnicieni.

Cetățenii dețineau aparate radio în baza unei autorizații emise de Comitetul pentru Radioficare şi Radiodifuziune. În momentul înregistrării aparatului se fixa o taxă de abonament. Nimeni nu putea instala, păstra, vinde, folosi sau construi un post receptor, difuzoare pentru recepție prin fir şi stații de amplificare decât în baza unei autorizații scrise din partea Comitetului pentru Radioficare şi Radiodifuziune (art. 15). Încălcarea

[98] *Difuzoare de radioficare*, <http://www.rri.ro/arh-art.shtml?lang=2&sec=248&art=22617> (30 noiembrie 2012).

[99] Eugen Denize, *op. cit.*, p. 137-139.

[100] *Ibidem*.

[101] „Buletinul Oficial“, nr. 32, 23 mai 1949.

dispoziției se pedepsea cu închisoare corecțională de la 1-12 ani şi amendă. Utilizarea aparaturii radio împotriva „securității statului“ se pedepsea cu muncă silnica între 5-25 ani şi confiscarea averii (art. 32).

După publicarea legii, clădirile nou-construite cu cel puțin trei etaje trebuiau prevăzute cu un cablu pentru instalația centrală de antenă (art. 55).

Legea privind reorganizarea radioului a fost pregătită simultan cu legea de organizare a Direcției Generale a Presei şi Tipăriturilor şi cu legea de organizare a Agenției *Agerpres*. Comuniştii îşi creaseră astfel instituțiile mass-media utile propagandei de partid.

La 15 septembrie 1951, C.C. al P.M.R. şi Consiliul de Miniştri au emis în comun o hotărâre cu privire la îmbunătățirea acțiunii de radioficare. În preambulul documentului se specifica faptul că în ultimii ani se construiseră stații radio regionale, iar industria românească producea pentru prima dată în istorie aparate de radio, precum şi difuzoare şi stații pentru centrele de radioficare. În aceste condiții, numărul abonaților crescuse cu 300%. Pentru extinderea radioului la nivel național se prevăzuseră măsuri pentru radioficare în primul plan cincinal (1951-1955).

Cu toate că statul încuraja dezvoltarea radioului, unele centre de radioficare funcționau defectuos deoarece semnalul ajungea cu greutate la difuzoarele cetățenilor din cauza problemelor tehnice. Un alt neajuns era că centrele de radioficare nu furnizau şi programe locale, în conformitate cu deciziile Comitetului pentru Radioficare şi Radiodifuziune. Vinovați erau activiştii din comitetele regionale de partid, care nu acordaseră suficientă atenție acestor centre, prin controlul programelor.

Pentru corectarea neajunsurilor, C.C. al P.M.R. şi Consiliul de Miniştri au dispus noi măsuri în vederea perfecționării acțiunii de radioficare. Comitetului pentru Radioficare şi Radiodifuziune înceta să se mai ocupe de construcția şi montarea rețelelor de radioficare. Această sarcină trecea la Ministerul Poştelor şi Telecomunicațiilor, în conformitate cu prevederile planului cincinal. Aşadar, Ministerul Poştelor şi Telecomunicațiilor avea obligația să asigure întreținerea temeinică a instalațiilor de radioficare (rețele, centre, studiouri şi difuzoare) şi să construiască în reşedințele de regiune ateliere de reparații. Angajații aparatului tehnic urmau să beneficieze de cursuri de calificare. Tehnicienii care reuşeau să mențină în funcțiune fără oprire stațiile de radioficare primeau chiar stimulente financiare. La nivel local, comitetele executive ale Sfaturilor Populare aveau obligația să asigure spații adecvate pentru amenajarea centrelor de radioficare care urmau să se construiască.

Comitetul de Stat al Aprovizionării şi Ministerul Comerțului Exterior erau implicate în campania de radioficare prin obligația de a include în planul de import pe anul 1952 materialele, piesele de schimb şi uneltele necesare întreținerii centrelor de radioficare. Ministerul Energiei Electrice şi Industriei Electrotehnice avea datoria să asigure construcția şi livrarea aparaturii necesare. Astfel, Fabrica „Radio Popular“ trebuia să diversifice sortimentele şi să îmbunătățească fabricarea difuzoarelor şi aparatelor de radiorecepție. Fabrica „Electromagnetica“ avea obligația să includă în planul de producție stații de radioficare autohtone, microfoane şi transformatori de linie, precum şi alte accesorii

necesare în procesul de radioficare. Fabricile „Electro Banat" şi „Acumulatorul" se îngrijeau să furnizeze bateriile necesare pentru funcţionarea aparatelor de radio amplasate în căminele culturale din satele neelectrificate.

Prin transferarea atribuţiilor tehnice către alte ministere şi instituţii, Comitetul de Radio de pe lângă Consiliul de Miniştri primea doar responsabilităţi editoriale. Comitetul avea datoria să asigure calificarea şi instruirea colectivelor de redacţie de pe lângă centrele de radioficare (făcea inclusiv selecţia şi numirea jurnaliştilor, la propunerea organizaţiilor locale de partid). Verifica, de asemenea, calitatea emisiunilor locale. Programele centrelor de radioficare trebuiau publicate săptămânal, pentru ca redactorii din provincie să nu mai improvizeze emisiuni (practica contravenea dispoziţiilor partidului). Activiştii locali de partid, împreună cu membrii redacţiilor, selectau programele furnizate de la Bucureşti pentru retransmisie, ţinând seama de specificul local. Centrele de radioficare aveau obligaţia să transmită zilnic un scurt montaj cu ştiri locale (se încuraja colaborarea cu corespondenţii voluntari). În localităţile unde funcţionau gazete de partid, unul dintre redactori devenea responsabil cu activitatea comitetului de redacţie a centrului de radioficare. Redacţiile ţineau legătura permanent cu abonaţii centrelor de radioficare.

Pe lângă campania de radioficare s-au făcut investiţii şi în dezvoltarea staţiilor de emisie. În anul 1950 s-a dat în folosinţă o astfel de instalaţie cu o putere de 150 kw, amplasată la Tâncăbeşti (lângă Bucureşti). Ulterior au început lucrările la alte staţii de emisie regionale: Timişoara (cu o putere de 145 kw), Craiova (cu o putere de 20 kw) şi Cluj (cu o putere de 50 kw). Acestea au fost inaugurate cu ocazia sărbătorii de 7 noiembrie 1951[102].

Având susţinere politică şi finanţare, radioul şi-a dezvoltat rapid aria de difuzare. În ianuarie 1952 emitea deja pe unde ultra-scurte, fiind date în folosinţă două emiţătoare cu o putere de 120 kw fiecare[103]. Ca urmare a investiţiilor tehnologice a crescut semnificativ şi numărul abonaţilor, precum şi orele de emisie:

Anul	Nr. ore de emisie	Nr. abonaţi
1948	5.975	258.354
1949	8.382	301.295
1950	9.012	313.399
1951	10.973	400.245
1952	12.799	448.596
1953	14.582	725.515

Tabel nr. 11. Evoluţia orelor de emisie şi a abonaţilor radioului în perioada 1948-1953[104].

---

[102] Eugen Denize, *op. cit.*, p. 150-151.
[103] *Ibidem*.
[104] *Ibidem*.

Partidul nu a permis însă dezvoltarea potențialului jurnalistic al radioului. În mai 1950, Secția Propagandă şi Agitație a C.C. al P.M.R. a intervenit în linia editorială, deoarece oferta de programe nu convenea regimului (era axată pe divertisment). Pe viitor, din emisiunile radioului trebuia să reiasă „fața partidului". Activiştii Secției constataseră că pe parcursul unei zile se difuzau ore întregi de programe în care nu se vorbea despre partid, sau despre ajutorul pe care U.R.S.S.-ul l-a oferit pentru refacerea țării. Din ştirile externe nu reieşea „ofensiva forțelor păcii, reprezentate de clasa muncitoare, împotriva imperialiştilor". „Lupta contra lui Tito" era de asemenea neglijată de emisiunile radio (timp de o lună nu fuseseră prezentate decât 20 de materiale cu acest subiect, şi acelea reproduse din revista *Pentru pace trainică, pentru democrație populară*, editată de Cominform la Bucureşti). O altă observație viza emisiunile pentru străinătate care nu conțineau ştiri interne privind „construcția socialismului". În plus, în programele radiofonice se strecuraseră „greşeli politice grave"[105]. Jurnaliştii radio au fost acuzați că aveau obiceiuri „burgheze", deoarece utilizau fraze prea lungi, de neînțeles pentru „oamenii muncii". Erau îndrumați să-şi reformeze stilul, prin citirea unor fraze simple, care „să oglindească mai clar realitatea"[106].

Televiziunea

În România, primul semnal tv s-a transmis în anul 1937, la Facultatea de Ştiințe din Bucureşti. Statul nu s-a arătat însă interesat de această tehnologie. Izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial a sistat şi cercetările în domeniu din mediul ştiințific. Regimul comunist şi-a dat seama de oportunitățile propagandistice oferite de televiziune, însă nu avea la dispoziție infrastructura necesară deoarece majoritatea teritoriului nu era electrificat (nici măcar pentru dezvoltarea radioului nu erau condiții oprime, fiind nevoie de investiții consistente). După 1948, cercetările experimentale au fost realizate în cadrul Ministerului Poştelor şi Telecomunicațiilor. Cu sprijin sovietic, specialiştii ministerului au reuşit să pună în funcțiune un transmițător tv în anul 1955 (prima emisie experimentală s-a realizat cu ocazia zilei de 23 august 1955).

În 1956, Direcția Generală a Radiodifuziunii de pe lângă Consiliul de Miniştri a fost restructurată, prin includerea serviciilor de televiziune în atribuțiile sale (radioul şi televiziunea au funcționat în acelaşi cadru instituțional până la sfârşitul regimului comunist)[107]. Televiziunea publică şi-a început programul oficial la 31 decembrie 1956, cu ocazia revelionului. S-a difuzat un film, receptat de câtiva nomenclaturişti din Bucureşti care aveau acasă televizoare de fabricație sovietică.

---

[105] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secția Propagandă şi Agitație, dos. nr. 40/1950, f. 1-3.
[106] *Ibidem*, f. 7-8.
[107] Radioul şi televiziunea au funcționat în acelaşi cadru instituțional până în anul 1994.

Televiziunea şi-a instalat sediul într-un studio al *Sahia Film* de pe str. Molière din Bucureşti (ulterior a mai primi un studio în zona Floreasca). Transmiţătorul era amplasat pe clădirea Complexului poligrafic *Casa Scânteii*. În primele luni s-au difuzat în general filme (cam 2-3 pe săptămână). Pe lângă producţii cinematografice s-au transmis şi emisiuni în direct, realizate în studioul din str. Molière: piese de teatru, spectacole de varietăţi etc. În februarie 1957 s-a difuzat şi prima transmisie în direct exterioară – la sala Floreasca concerta artistul francez Yves Montand (s-au utilizat echipamente mobile amplasate pe două autobuze). Erau preferate emisiunile *live* deoarece nu existau mijloace de înregistrare şi montaj. Baza tehnică era destul de modestă, constând în dispozitive şi aparate sovietice, cu tuburi electronice. Abia în septembrie 1958 s-au realizat producţii proprii de televiziune (materialele erau prelucrate la studioul de montaj din Floreasca). Primul subiect filmat a fost inaugurarea anului şcolar 1958.

Tot în anul 1958 au apărut şi emisiunile de informaţii. Pe lângă *Jurnalul televiziunii* era difuzat şi magazinul social-politic *Săptămâna*. În anii următori, producţiile tv proprii s-au înmulţit. În 1960 a debutat programul *Actualitatea internaţională*. Doi ani mai târziu, în 1962, s-a difuzat emisiunea-concurs *Dialog la distanţă*. Televiziunea şi-a diversificat oferta în 1963, prin introducerea subiectelor ştiinţifice în program (sub genericul *Universitatea tehnică la televiziune*). În anul 1965 au fost lansate o serie de emisiuni care vor face tradiţie: *Teleenciclopedia*, *Ora satului*, *Clubul televiziunii*, *Trei tablouri pe săptămână*, *Teatrul de-a lungul veacurilor*, *Gong*.

Curiozitatea i-a făcut pe mulţi români să-şi cumpere televizoare (în momentul achiziţiei se contracta abonament, ca şi la radio). Astfel, serviciul s-a dezvoltat rapid. Statul a investit în extinderea ariei de receptare şi în echipamente. În 1965, semnalul tv acoperea 40% din teritoriu (existau atunci 500 000 de abonaţi)[108].

După numărul orelor de program, televiziunea a avut următoarea dinamică în primii ani de existenţă:

Anul	**Nr. orelor de program**
1957	600
1958	1.100
1959	1.230
1961	1.396
1965	1.600
1971	3.161

Tabel nr. 12. Dinamica orelor de program difuzate de televiziune în perioada 1957-1971.

---

[108] Valentin Nicolau, *TVR. Mărire şi decădere. Televiziunea publică în România şi modelele europene*, Bucureşti, Editura Nemira, 2009, p. 21-26.

Televiziunea a fost un proiect entuziast atât pentru jurnalişti, cât şi pentru telespectatori. În primii ani au predominat emisiunile de divertisment, iar programele informaţionale au avut o conotaţie ideologică moderată. Regimul nu putea însă să tolereze existenţa unei instituţii mass-media independentă ideologic. La 30 mai 1961, Paul Niculescu-Mizil[109] i-a convocat la Secţia Propagandă şi Agitaţie pe responsabilii din domeniul presei, pentru a analiza activitatea televiziunii („flăcăul" propagandei, după cum s-a exprimat Niculescu-Mizil). Şedinţa, destul de aprinsă, a fixat cadrul ideologic al programelor de televiziune pe viitor.

Primul a luat cuvântul Cornescu, responsabil cu programele televiziunii în cadrul Comitetul de Radiodifuziune şi Televiziune. El a făcut o expunere detaliată a problemelor întâmpinate în primii ani de emisie a televiziunii. În România nu existau jurnalişti tv. Instituţia avea doar 25 de angajaţi, cu experienţă în presa scrisă şi în radio. Nu existau nici regizori de specialitate. Cei care colaborau cu televiziunea activaseră în teatru şi în cinematografie. Studioul din str. Molière nu avea spaţii de depozitare. Astfel că, multe materiale erau distruse după difuzare deoarece nu se puteau arhiva. Problemele tehnice îngreunau şi colaborarea cu corespondenţii locali. Spre deosebire de presa scrisă şi de radio, în activitatea de televiziune era nevoie pe teren de aparatură costisitoare[110].

Televiziunea n-ar fi putut funcţiona fără sprijinul uniunilor de creaţie ale artiştilor, scriitorilor, compozitorilor etc. Au existat şi dificultăţi, mai ales în relaţia cu scriitorii consacraţi, care nu se puteau obişnui cu programul fix al televiziunii şi întârziau la emisiuni. Cornescu era nemulţumit de dramaturgi în special, care refuzau să scrie spectacole pentru televiziune. Cei mai încântaţi să colaboreze cu instituţia au fost „oamenii muncii" din fabrici. Aceştia îşi prezentau în faţa camerelor tv realizările privind îndeplinirea planului. Erau cooperanţi şi oamenii de ştiinţă, care furnizau informaţii pentru emisiunile de ştiinţă şi tehnică. La fel şi specialiştii din Ministerul Agriculturii, foarte utili pentru programele dedicate mediului rural[111].

Instituţia n-a reuşit în primii ani să îndeplinească planul la producţia de filme artistice de scurt metraj. Primise fonduri, dar nu existau regizori de televiziune specializaţi, studiouri, aparatură de montaj etc. În anul 1960 au fost realizate doar două filme de câte 10 minute fiecare[112]. Lipsa dotărilor afecta şi transmisiunile în direct deoarece televiziunea avea un singur car de reportaj (conducerea a decis să fie folosit doar pentru realizarea unor materiale care depăşeau 30 de minute). Instituţia a achiziţionat al doilea car de reportaj în anul 1960, iar directorul Cornescu a promis că va creşte numărul emisiunilor în direct[113]. O altă problemă a televiziunii în primii ani de existenţă consta în dificultatea

---

[109] Paul Niculescu-Mizil era şeful Secţiei Propagandă şi Agitaţie.
[110] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secţia Agitaţie şi Propagandă, dos. nr. 18/1961, f. 76-77.
[111] *Ibidem*, f. 3-7.
[112] *Ibidem*, f. 7.
[113] *Ibidem*, f. 9.

de a realiza interviuri. Interlocutorii nu erau obişnuiţi să vorbească în faţa camerei de luat vederi, pierzându-şi şirul ideilor[114].

După ce Cornescu a expus problemele pe care le-a întâmpinat la conducerea televiziunii, ceilalţi participanţi la discuţie au prezentat recomandări şi observaţii critice. Un anume David era de părere că prezentatorii tv trebuiau să se specializeze pe anumite subiecte. Crainicii, în număr de 2-3, erau depersonalizaţi, fiind utilizaţi atât pentru emisiunile politice, şi pentru cele culturale sau de divertisment. Acelaşi David îi critica pe prezentatorii tv deoarece nu ştiau să relaţioneze cu camera de filmat. În loc să se uite în cadru, preferau să stea cu ochii în foile pe care aveau notate textele ştirilor sau întrebările pentru interviuri. David recomanda crainicilor să înveţe textele ce urmau să le rostească şi să-şi îndrepte atenţia către telespectatori. Acesta mai era nemulţumit şi de modul în care se prezentau programele de ştiri la televiziune, deoarece erau „prea vorbite" (ca la radio). David recomanda ilustrarea grupajelor de ştiri cu reportaje video, imagini de arhivă, sau diverse fotografii şi grafice. Spre exemplu, spunea acesta, jurnalele de ştiri realizate în anii '50 de *Sahia Film* erau mai reuşite decât producţiile similare ale televiziunii[115].

Pe lângă observaţii de ordin tehnic şi estetic, televiziunea a primit şi critici politice. Un anume Poalelungi le-a reproşat redactorilor de la departamentul ştiri că în jumătate din materiale lipseau unele teme importante. Spre exemplu, nu era prezentat „omul cu toate preocupările lui, în afara celor din producţie". În opinia lui Poalelungi, nici problemele social-culturale nu se regăseau optim în programele de ştiri. De asemenea, emisiunile informative dezbăteau insuficient realizările socialismului. Satul era prezentat doar din perspectiva problemelor agriculturii. Se vorbea puţin despre alte aspecte ale habitatului rural, cum ar fi munca culturală a partidului etc. Poalelungi remarca absenţa materialelor referitoare la unele ramuri vitale ale economiei, precum chimia, transporturile, industria locală[116].

Valter Roman considera că „educarea morală şi estetică a tineretului" nu primea suficientă atenţie la televiziune. Fostul ilegalist caricaturiza mai ales emisiunile pentru cei mici, deoarece prezentau „nişte copii nepieptănaţi, îmbrăcaţi de ţi-e mai mare ruşinea"[117].

Roman a mai lansat un subiect sensibil, respectiv emisiunile de varietăţi. În opinia lui, textele de muzică uşoară erau imorale. Exemplifica refrenul „mor de dorul tău". Valter Roman a fost susţinut şi de Paul Niculescu-Mizil, revoltat din cauza artiştilor care „se schimonoseau în faţa aparatului". Mizil era tranşant în această chestiune: „Vrei să cânţi la televiziune, cânţi frumos!"[118]. Disputa privind muzica uşoară a scos la iveală unele conflicte din cadrul Comitetul de Radiodifuziune şi Televiziune. Cei de la radio deveniseră

[114] *Ibidem*.
[115] *Ibidem*, f. 19.
[116] *Ibidem*, f. 25-26.
[117] *Ibidem*, f. 39-40.
[118] *Ibidem*, f. 56.

invidioşi pe succesul televiziunii. „Micul ecran" câştiga simpatia românilor tocmai pentru că prezenta emisiuni mai puţin ideologizate, precum programele de varietăţi. Radioul pierdea simţitor din audienţă. În realitate, nu doar oferta editorială determina dezechilibrul dintre radio şi televiziune. În epocă, televiziunea câştigase audienţă în toate ţările, din cauza formei specifice de îmbinare a imaginii cu sunetul. Însă Cleja, vicepreşedintele Comitetului de Radio, ignora această realitate a pieţei media. El îl acuza pe Cornescu că prin promovarea unor emisiuni de varietăţi „imorale" urmărea desprinderea televiziunii de radio, invocând succesul „micului ecran"[119]. Paul Niculescu-Mizil a evitat să întreţină polemica. Şeful Secţiei Propagandă şi Agitaţie a plasat vina asupra Comitetul de Radiodifuziune şi Televiziune în ansamblu, deoarece în acest for se stabileau atât programele pentru televiziune, cât şi cele pentru radio. Televiziunea a rămas instituţional alături de radio până la căderea regimului comunist.

În urma dezbaterilor, Paul Niculescu-Mizil a trasat sarcinile de viitor ale audiovizualului[120]. Radioul şi televiziunea erau „pârghii de influenţare" ale partidului, iar primele măsuri vizau „îmbunătăţirea conţinutului de idei al programului televiziunii". Emisiunile politice şi sociale trebuiau adresate direct „oamenilor muncii", cu scopul de „a explica politica partidului, de a populariza politicile partidului, de a mobiliza oamenii muncii". Pe viitor, muncitorul avea să fie prezentat în două registre: ca lucrător industrial sau agrar, şi ca om care construieşte socialismul. Mizil constata că programele pentru mediul rural erau nesatisfăcătoare deoarece nu surprindeau satul în întregul său. Emisiunile tv trebuiau să prezinte şi aspecte din viaţa de zi cu zi a ţăranilor, nu doar problemele agriculturii. Responsabilii televiziunii aveau obligaţia să analize eficienţa programelor, respectiv contribuţia acestora la îndeplinirea sarcinilor partidului.

Paul Niculescu-Mizil concluziona că rolul educativ al televiziunii era deficitar. Emisiunile promovau „muzica proastă, fără melodie, fără un specific al ei ca muzică românească". Modul de interpretare era „vulgar", iar textele „indecente". Spre deosebire de televiziune, la radio muzica uşoară corespundea exigenţelor partidului. Pe viitor, emisiunile radio-tv aveau obligaţia să facă „educaţie muzicală şi artistică". Numai aşa se putea ridica „conştiinţa socialistă a oamenilor muncii", susţinea Mizil.

Şeful Secţiei Propagandă şi Agitaţie era nemulţumit şi din cauza prezenţei reduse a muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor şi ţăranilor în studiourile televiziunii. De la începutul anului 1961, apăruseră pe „micul ecran" doar 15 muncitori, 13 ţărani colectivişti şi 26 ingineri din industrie. Exista aşadar o „legătură insuficientă" între telespectatori şi „oamenii muncii".

În discursul său, Paul Niculescu-Mizil remarca şi o problemă a cadrelor în televiziune. Nu existau jurnalişti calificaţi pentru domeniile economice, industriale şi agrare. El recomanda atât profilarea jurnaliştilor tv, cât şi stabilirea unor contacte permanente cu specialiştii din domeniile amintite („trebuie terminat cu metodele meşteşugăreşti", spunea

[119] *Ibidem*, f. 31-37.
[120] *Ibidem*, f. 86-96.

Mizil). De asemenea, munca în televiziune trebuia gândită în ansamblu. Era nevoie de o strategie editorială, prin care să se pregătească programele în funcție de cerințele telespectatorilor şi ale partidului. Paul Niculescu-Mizil sugera şefilor televiziunii să termine cu amatorismul. Spre exemplu, sâmbăta, când telespectatorii erau mai liberi, emisia se încheia cel mai devreme. La Comitetul Central ajunseseră plângeri ale telespectatorilor din cauza frecventelor schimbări în program. Pe viitor, programul anunțat şi publicat nu mai putea fi modificat decât cu aprobarea Comitetul de Radiodifuziune şi Televiziune (situația era asemănătoare cu cea de la radio din anii '50).

Dezbaterile ample privind activitatea televiziunii dovedesc importanța pe care regimul o acorda „micului ecran". Ajuns în fruntea P.C.R., Nicolae Ceauşescu a impulsionat dezvoltarea televiziunii, conştient fiind de potențialul propagandistic. În anii lui Ceauşescu vor fi „lichidate" devierile ideologice, iar televiziunea se va transforma în anexă a partidului. Pentru început, noul secretar general avea nevoie de o instituție puternică. În 1966, Ceauşescu a autorizat începerea lucrărilor la noul sediu al televiziunii (a fost construit după modelul BBC, pe Calea Dorobanților nr. 191 din Bucureşti, având o suprafață de 63 ha). Ca urmare a investițiilor tehnologice, televiziunea română avea unul dintre cele mai moderne centre audio-vizuale de capacitate medie din Europa. Cele patru corpuri ocupau o suprafață de 28.000 m^2 (spre comparație, studioul de la Floreasca avea 460 m^2). Instituția s-a mutat în clădirea de pe Calea Dorobanților în 1970. În anii construcției noului sediu s-au făcut investiții şi în privința creşterii ariei de receptare a semnalului tv (au fost instalate relee de transmisie în toate județele țării).

La 2 mai 1968 a fost inaugurat canalul 2 al televiziunii. Inițial, acesta difuza programe de trei ori pe săptămână. În februarie 1972, canalul 2 a început să emită zilnic, câte două ore. În anii '80 canalul 2 avea program timp de cinci ore pe zi. Aria de acoperire a acestuia atingea 15% din teritoriu[121].

După inaugurarea noului sediu şi extinderea ariei de difuzare, regimul a decis să integreze mai vizibil televiziunea în cadrul propagandei. Astfel, în 1971 s-a pregătit o nouă lege de funcționare a Radioteleviziunii. Proiectul acesteia a fost discutat în şedința Secretariatului C.C. al P.C.R. din 16 martie 1971. Dumitru Popescu, ideologul principal al ceauşismului, a solicitat expres introducerea atribuțiilor de ordin politic în sarcina televiziunii. El dorea ca programele instituției „să dezvolte ideea de combativitate față de trăsăturile negative din viața economico-socială" (Dumitru Popescu răspundea chemărilor lui Ceauşescu privind sporirea rolului critic al mass-media). La rândul său, Nicolae Ceauşescu a solicitat televiziunii să insiste pe „educația patriotică, pe dragostea de patrie", nu neapărat pe promovarea ideilor marxism-leninismului (se întrevedeau germenii comunismului național)[122].

Secretarul general al partidului era dispus să autorizeze noi investiții pentru dotarea televiziunii. Era nemulțumit de ritmul amplasării releelor de transmisie a semnalului tv

---

[121] Valentin Nicolau, *op. cit.*, p. 21-26.

[122] D.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R. – Secția Cancelarie, dos. nr. 33/1971, f. 48.

în teritoriu. Tocmai de aceea a deposedat Ministerul Poştei şi Telecomunicaţiilor de atribuţiile tehnice în domeniul radioteleviziunii. Considera că acest minister nu făcuse nimic pentru dezvoltarea telecomunicaţiilor moderne (se preocupa „să pună stâlpi pe câmp". România, spunea Ceauşescu, era cu 100 de ani în urmă în domeniu telefoniei, spre exemplu (în timp ce toată lumea trecea pe unde, noi dezvoltam în continuare reţelele analogice pe cablu). Entuziasmul lui Ceauşescu a fost temperat de Vasile Patilineţ, care a atenţionat că planul de stat nu suporta cumpărarea unor aparate de filmat din ţările capitaliste (se plătea în valută vest). Deja se făcuseră achiziţii costisitoare în perioada dotării noului sediu al televiziunii. Patilineţ sugera variante de achiziţii din ţările socialiste (spre exemplu, Polonia producea camere video optime pentru utilizarea în televiziune). Secretariatul C.C. al P.C.R. a decis ca pe viitor să nu se mai importe din ţările occidentale, fiind preferate echipamentele produse în statele socialiste[123]. Având în vedere că importurile erau costisitoare, Nicolae Ceauşescu a dat dispoziţie ministerelor economice şi tehnice să intensifice cercetările pentru dezvoltarea unei industrii proprii de telecomunicaţii. În anii următori au apărut fabrici care produceau echipamente tehnice pentru radioteleviziune, precum şi facultăţi de profil care pregăteau specialişti în domeniu.

Cu ocazia şedinţei din martie 1971, membrii Secretariatului C.C. al P.C.R. au decis înfiinţarea unor studiouri regionale. Extinderea televiziunii viza „o mai bună reflectare a vieţii politice, economice, sociale şi culturale". Pentru început, s-au fondat centre locale la Iaşi, Cluj şi Timişoara. Acestea aveau nevoie de personal calificat şi de care de reportaj. Centrele puteau deveni nuclee pentru viitoarele studiouri regionale[124].

Dezvoltându-şi studiouri regionale, televiziunea avea nevoie de corespondenţi. În acest scop s-au înfiinţat 10 puncte de corespondenţi locali: 3 în Transilvania, 1 în Banat, 2 în Moldova, 2 în Muntenia şi Oltenia şi 1 în Dobrogea. Subredacţiile dispuneau de un redactor radio-tv şi de un operator de imagine. Echipele locale aveau la dispoziţie aparatura necesară pentru activitatea de radioteleviziune, precum şi transport auto. Patru din cele zece puncte de corespondenţi, situate în Transilvania şi Banat, urmau să pregătească materiale despre minorităţi[125].

Problema emisiunilor radio-tv pentru minorităţi a fost un punct sensibil al discuţiei din Secretariatul C.C. al P.C.R. Mihai Gere (maghiar) constatase că în proiectul legii de organizare şi funcţionare a radioteleviziunii nu se menţiona obligativitatea unor programe pentru „naţionalităţile conlocuitoare"[126]. În pofida naţionalismului său, Ceauşescu a dat dispoziţii ca radioteleviziunea să sporească numărul orelor de program pentru minorităţi (protejarea minorităţilor naţionale era una din tezele de bază ale marxism-leninismului, iar Ceauşescu s-a arătat toată viaţa fidel dogmatismului comunist). Nicolae Ceauşescu

[123] *Ibidem*, f. 50-54.

[124] Nu doar televiziunea şi-a organizat studiouri regionale. Radioul avea deja experienţa posturilor locale, constituite pe structura centrelor de radioficare.

[125] *Ibidem*, f. 42-43.

[126] *Ibidem*, f. 37.

ar fi vrut emisiuni pentru toate „naționalitățile conlocuitoare", nu doar pentru maghiari şi germani. Existau în țară şi sârbi, lipoveni etc., spunea el. Secretarul general a fost temperat însă de Paul Niculescu-Mizil, care se ocupase o perioadă de problemele radioteleviziunii. Mizil argumenta că românii reprezentau 80% din populație, iar cât timp s-ar fi difuzat emisiuni în limba sârbă sau rusă, românii ar fi închis televizorul[127]. Membrii Secretariatului au decis în cele din urmă să nu se pregătească emisiuni de televiziune decât pentru maghiari şi germani. În schimb, trebuiau suplimentate programele radiofonice pentru celelalte minorități. În acest scop urmau să se facă investiții tehnologice în regiunile multietnice. Pe termen scurt, județele Suceava şi Tulcea trebuiau dotate cu stații mici de radio, care să difuzeze emisiuni dedicate ucrainenilor şi lipovenilor din zonă. Pentru programele în limba sârbă existau resurse tehnice în Banat[128].

Maghiarii şi germanii urmau să beneficieze de emisiuni radio-tv conform următorului grafic:

	Program Radio (ore / zi)		**Program TV (ore / săptămână)**	
Maghiari	→ 1971	0,45	→ 1971	2
	1971 →	1	1971 →	2,30
Germani	→ 1971	0,45	→ 1971	1
	1971 →	1	1971 →	1,30

Tabel nr. 13. Suplimentarea orelor de program radio-tv pentru maghiari şi germani în anul 1971[129].

Legea privind organizarea şi funcționarea Radioteleviziunii din 1971 a pus complet mass-media audiovizuală sub controlul partidului. Radioteleviziunea era în subordinea unui Consiliu Național, numit politic (principiul subordonării redacțiilor către organisme strict politice se va regăsi şi în Legea presei din 1974). Consiliul Național al Radioteleviziunii Române funcționa „sub îndrumarea directă a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, având sarcina de a asigura orientarea generală a activității şi de a elabora liniile directoare în domeniul programelor de radio şi televiziune". Organismul de conducere intervenea în politica editorială prin analiza periodică a programelor de radio şi de televiziune şi prin „îndrumarea muncii de concepție a emisiunilor". Tot Consiliul aproba planurile trimestriale şi de perspectivă ale emisiunilor, repertoriul teatrului radiofonic şi de televiziune, planul producției de filme şi seriale de televiziune, repertoriul formațiilor muzicale ale Radioteleviziunii, planul pentru propaganda în

[127] *Ibidem*, f. 54.
[128] *Ibidem*, f. 3.
[129] *Ibidem*, f. 42-43.

străinătate. Consiliul Național al Radioteleviziunii Române era condus de un preşedinte, ajutat de vicepreşedinți. Preşedintele Comitetului de Stat al Radiodifuziunii nu era şi preşedinte al Consiliul Național al Radioteleviziunii Române, ci doar vicepreşedinte de drept. Preşedintele Consiliului era numit direct de către Comitetul Central, făcând parte din nomenclaturii de vârf a partidului[130].

Prin Decretul nr. 302 din 1971, radioteleviziunea se numea oficial Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române. Instituția „înfăptuia politica partidului şi statului în domeniul programelor de radio şi televiziune, contribuind în mod activ la educarea comunistă, patriotică a întregului nostru popor, la mobilizarea maselor în realizarea programului elaborat de Partidul Comunist Român" (art. 1). Atribuțiile radioteleviziunii erau formulate în art. 6 al legii. Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române trebuia „să acționeze pentru cunoaşterea şi însuşirea de către toți oamenii muncii a politicii partidului, a ideologiei sale marxist-leniniste". Activitatea jurnalistică a radioteleviziunii trebuia „să contribuie activ la întărirea rolului clasei muncitoare, clasă conducătoare în societatea noastră socialistă, a alianței muncitorilor, țăranilor şi intelectualilor, la educarea întregului popor în spiritul înfăptuirii politicii partidului".

Funcția de informare a radioteleviziunii se exercita în conformitate cu programul P.C.R. privind „spiritul critic, combativ, pentru dezvăluirea şi înlăturarea neajunsurilor, a stărilor de lucruri negative din toate domeniile de activitate". Mass-media audio-vizuală „milita împotriva concepțiilor retrograde, a tuturor manifestărilor cu caracter antisocial, a influențelor ideologiei străine în gândire şi în viața socială, a teoriilor idealiste, mistice, contribuia la formarea trăsăturilor morale, corespunzătoare principiilor etice ale societății socialiste". Ceauşescu a fost obsedat dintotdeauna de problema moralității românilor. Tocmai de aceea, radioteleviziunea avea obligația să prevină din faşă „deviațiile retrograde". Generația tânără trebuia să primească o „educație revoluționară", pentru „formarea trăsăturilor etice proprii constructorului societății socialiste şi comuniste, cultivând dragostea de muncă, de viață, înaltele sentimente de ataşament față de cauza clasei muncitoare, a Partidului Comunist Român". Emisiunile de divertisment, criticate frecvent de liderii comunişti, trebuiau să aibă „un înalt conținut educativ", iar „ținuta artistică" să fie „corespunzătoare exigențelor opiniei publice, îndreptate spre combaterea fenomenelor negative din societate, a influențelor moralei burgheze". Programele pentru străinătate aveau rolul „să facă cunoscute realizările României socialiste în toate domeniile de activitate, precum şi politica partidului şi statului".

Radioteleviziunea Română era condusă de un preşedintele şi şase vicepreşedinții. În Comitetul de conducere mai intrau directorii programelor, redactori-şefi, directori şi alți conducători de unități din aparatul central şi din unitățile subordonate, un delegat al comitetului de partid, un delegat al organizației sindicale, un delegat al organizației U.T.C. (art. 8). Legea introducea principiul responsabilității colective pentru programele

[130] Decretul nr. 62 din 1971, publicat în „Buletinul Oficial", nr. 28, 9 martie 1971.

radioteleviziunii. Astfel, Comitetul de conducere în întregul sau, dar şi fiecare membru în parte, răspundeau în faţa C.C. al P.C.R. şi a Consiliului de Miniştri (art. 10).

Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Romane avea următoare structură organizatorică (art. 17):

Radio	**Televiziune**	**Unități comune**
- Direcția programelor de radio - Redacția de actualități politice interne şi externe - Redacția emisiunilor cultural-artistice - Redacția emisiunilor social-cetățeneşti - Redacția emisiunilor pentru tineret şi copii - Redacția emisiunilor pentru străinătate - Direcția tehnica de radio	- Direcția programelor de televiziune - Redacția de actualități politice interne şi externe - Redacția emisiunilor cultural-artistice - Redacția emisiunilor social-cetățeneşti - Redacția emisiunilor pentru tineret şi copii - Redacția film TV - Redacția emisiunilor de varietăți şi spectacole cu public - Direcția producție - Direcția tehnică de televiziune	- Redacția emisiunilor economice - Redacția emisiunilor ştiințifice - Redacția emisiunilor ideologice - Redacția emisiunilor în limbile naționalităților conlocuitoare - Direcția emisiunilor şi formațiilor muzicale - Redacția emisiunilor teleşcoală, radioşcoală şi instrucție postşcoală - Grupul de control al emisiunilor de radiodifuziune şi televiziune - Oficiul de schimburi şi relații internaționale - Direcția secretariat şi documentare - Direcția economică - Direcția ateliere şi unitățíi auxiliare - Direcția personal şi învățământ - Direcția de dezvoltare tehnică, cercetare şi autodotare - Sectorul studiouri teritoriale - Oficiul de studii şi sondare a opiniei publice - Oficiul de presă şi tipărituri - Oficiul juridic - Biroul de protecția muncii

Tabel nr. 14. Structura organizatorică a radioteleviziunii conform legii din 1971.

Legea mai prevedea înființarea studiourilor teritoriale ale televiziunii (aşa cum deciseseră liderii partidului în şedința Secretariatului C.C. al P.C.R. din 16 martie 1971) la Cluj, Craiova, Iaşi, Târgu-Mureş şi Timişoara (art. 18).

Constructorii de imobile erau obligați să asigure conexiune la undele hertziene pentru noile clădiri de peste şase apartamente (art. 21). Accesul la serviciile de radio şi de televiziune se realiza prin contractarea unui abonament în momentul achiziționării aparaturii radio-tv (se continua practica stabilită de Legea radioficării şi radiodifuziunii din 1949). Abonamentul era plătit lunar, la casieriile Departamentului Poştelor şi Telecomunicațiilor

(art. 22). Se menţineau restricţiile introduse în 1949 privind utilizarea „abuzivă“ a tehnologiei radio. Totuşi, radio-amatorii aveau dreptul să-şi exercite pasiunea. Deţinerea, construirea, instalarea, experimentarea sau folosirea emiţătoarelor radioelectrice era admisă pe baza unei autorizaţii a Ministerului Transporturilor şi Telecomunicaţiilor.

Investiţiile cu continuat şi după 1971, iar personalul redacţional a fost suplimentat. Cetăţenii erau încurajaţi să-şi achiziţioneze televizoare, fabricate de întreprinderile autohtone. La 23 august 1983, televiziunea română a transmis prima emisiune în culori, respectiv parada de ziua naţională (accesul la televizoare color era restrâns însă, deoarece fabricile româneşti produceau doar dispozitive care receptau semnalul alb-negru).

În 1977, când s-a emis o nouă legislaţie în domeniul presei, a fost modificată şi Legea de funcţionare a Radioteleviziunii. A crescut rolul ideologic al emisiunilor radio-tv, în detrimentul programelor informative, educative sau de divertisment. Treptat, producţiile Radioteleviziunii au fost monopolizate de discursul ideologic şi de cultul personalităţii lui Ceauşescu. Economiile pentru plata datoriei externe au afectat şi televiziunea. La 20 mai 1985, emisia canalului 2 a încetat, iar studiourile teritoriale şi-au întrerupt activitatea. Programul canalului 1 a fost redus la două ore zilnic, între 20.00-22.00 (sâmbăta şi duminica românii beneficiau de mai multe ore de program, difuzate dimineaţa şi seara, cu întrerupere în timpul zilei). Televiziunea a devenit un accesoriu în viaţa de zi cu zi a românilor. Emisiunile aveau un aport informativ sau de divertisment redus, fiind monopolizate ideologic.

Comprimând programul tv, Nicolae Ceauşescu a comis probabil o mare greşeală politică. Românii şi-au întărit furia împotriva conducătorului deoarece au fost privaţi de accesul la mijloacele moderne de comunicare în masă. Ca multe alte decizii din anii ’80, această hotărâre este oarecum paradoxală. Statul investise consistent în tehnica de televiziune şi în echipamentele de receptare a semnalului tv în teritoriu. Regimul a mizat pe reducerea consumului de energie electrică dacă cetăţenii nu se mai uitau la televizor. Dar, cu ce preţ! Poate, nu întâmplător, revoluţia din 1989 a fost prima răsturnare de regim televizată din lume. Românii au stat zeci de ore în faţa „micului ecran“ ca să vadă cum apunea dictatura „tiranului Ceauşescu“.

Concluzii

Activitatea mass-media în perioada 1948-1989 poate fi analizată în două registre. În primul rând, presa a avut o caracteristică ideologică, specifică oricărui regim totalitar. Modelul a fost preluat de la Moscova şi a fost aplicat încă din primele zile după 23 august 1944. Din Uniunea Sovietică au sosit în ţară activişti ai P.C.R., instruiţi în anii războiului acolo. Printr-o acţiune violentă, realizată cu sprijinul Armatei Roşii, partidul comunist a preluat treptat controlul mass-media.

Activiştii din domeniul presei au întâmpinat dificultăți în primii ani după război deoarece jurnaliştii români nu cunoşteau ideologia comunistă (desigur, ziariştii scriseseră şi în timpul altor regimuri totalitare, însă nu stăpâneau subtilitățile marxism-leninismului). Partidul a organizat cursuri pentru gazetari, cu scopul de a-i familiariza cu ideologia comunistă. Obsesia perfecționării ideologice a jurnaliştilor, indiferent de profilul în care activau, s-a menținut până în 1989.

După Congresul I al P.M.R. din februarie 1948, presa a devenit oficial structură a partidului. Gazetarii aveau obligația să participe activ la ideologizarea cetățenilor, să susțină campania de comunizare a țării şi să „înfiereze“ duşmanii din interior şi din străinătate. Ziarele, radioul şi apoi televiziunea participau la „construcția socialismului“ şi criticau lipsurile care stăteau în calea „bunei funcționări“ a statului totalitar. Presa trebuia să fie „vigilentă“, să vegheze dacă se îndeplineau normele în industrie, să verifice dacă producția la hectar respecta planul de stat, să analizeze dacă cetățenii trăiau după normele „eticii şi echității socialiste“ etc.

Desigur, au fost perioade în care presiunea ideologică asupra presei s-a relaxat. Publicațiile culturale au putut prezenta un mesaj de calitate, fără conținut doctrinar, canalele radio-tv au difuzat programe de divertisment etc. Aceste fenomene s-au înregistrat în ultimii ani ai lui Gheorghiu-Dej în fruntea partidului şi în primii ani ai succesorului său, Nicolae Ceauşescu. Începând cu anul 1971 însă, mass-media a primit din nou sarcini ideologice. Prin intermediul presei scrise şi a audio-vizualului, Ceauşescu le-a impus românilor ideile „minirevoluției culturale“. Tot prin canalele media, în anii ’80 s-a celebrat şi cultul personalității lui Nicolae Ceauşescu.

România nu a cunoscut relaxarea ideologică de tip gorbaciovist în mass-media. Presa românească n-a putut participa la dezbaterile privind reformarea comunismului, aşa cum se întâmpla în alte țări din estul Europei. Ideologizarea profundă a provocat o indiferență față de mesajele mass-media. Aveam ziare şi reviste pentru toate categoriile sociale, programe radio-tv specializate, însă acestea nu serveau interesele cetățenilor.

Trebuie spus totuşi că mass-media în anii comunismului a contribuit la educarea populației. Partidul făcea apel adesea la rolul educativ al presei. Cetățenii beneficiau prin canalele media de pregătire civică (cursuri de igienă, de comportament în spațiile publice), de pregătire profesională (materiale agronomice în special) sau de pregătire culturală (materiale literare, istorice, spectacole de operă şi balet).

A doua caracteristică a mass-media în comunism este dinamica impresionantă. Aşa cum menționam la începutul capitolului, în 1948 presa românească se compunea din ziarele bucureştene, câteva gazete în oraşele mai mari şi un post național de radio cu puțini abonați. Din considerente ideologice în primul rând, regimul comunist s-a preocupat să sporească aria de difuzare a canalelor media. Încă din 1949, fiecare județ avea cel puțin o gazetă locală de partid. Aceste redacții au fost înzestrate cu ziarişti profesionişti, s-au adus echipamente pentru tipărit etc. Pe lângă gazetele locale de partid s-au dezvoltat publicații culturale sau pentru categoriile socio-profesionale. Infrastructura

creată la nivel național în vremea comunismului a fost utilizată după decembrie 1989 de noile gazete democratice.

Investiții mult mai consistente s-au făcut în domeniul radio-tv. În anii ’50, statul a finanțat o acțiune de amploare privind radioficarea. În toate regiunile țării s-au instalat stații de receptarea a semnalului radio şi amplificatoare de semnal. Mai târziu, în anii ’60, s-au depus eforturi similare pentru dezvoltarea televiziunii. Postul public de televiziune a beneficiat de echipamente la cel mai înalt nivel. De asemenea, regimul a făcut investiții pentru fabricarea în țară a unor echipamente de receptare a semnalului radio-tv. Românii au putut să-şi achiziționeze aparate radio şi televizoare la prețuri decente. Prin intermediul acestora au receptat televiziunile țărilor vecine sau posturile de radio occidentale (*Vocea Americi* şi *Radio Europa liberă*).

Bibliografie

Documente inedite

Arhivele Naționale ale României – Direcția Arhive Naționale Istorice Centrale, Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român – Secția Cancelarie: dos. nr. 24/1955, dos. nr. 143/1965, dos. nr. 14/1966, dos. nr. 17/1968, dos. nr. 33/1971, dos. nr. 110/1973, dos. nr. 132/1977.

Arhivele Naționale ale României – Direcția Arhive Naționale Istorice Centrale, Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român – Secția Propagandă şi Agitație: dos. nr. 9/1948, dos. nr. 102/1949, dos. nr. 105/1949, dos. nr. 1/1950, dos. nr. 9/1950, dos. nr. 40/1950, dos. nr. 1/1959, dos. nr. 18/1961, dos. nr. 17/1968, dos. nr. 39/1980, dos. nr. 26/1981, dos. nr. 99/1989.

Documente edite

Monitorul Oficial, nr. 87 bis, 13 aprilie 1948.

Buletinul Oficial, nr. 32, 23 mai 1949.

Buletinul Oficial, nr. 28, 9 martie 1971.

Buletinul Oficial, nr. 108, 21 septembrie 1971.

Buletinul Oficial, nr. 48, 1 aprilie 1974.

Buletinul Oficial, nr. 127, 28 noiembrie 1977

Buletinul Oficial, nr. 138, 26 decembrie 1977.

Buletinul Oficial, nr. 65, 29 octombrie 1986.

Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român. 6-12 august 1969, Bucureşti, Editura Politică, 1969, 120 p.

România pe drumul desăvârşirii construcției socialiste: rapoarte, cuvântări, articole, vol. I, Bucureşti, Editura Politică, 1968, 624 p.

Ceauşescu, Nicolae, *Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al X-lea şi Congresul al XI-lea şi sarcinile de viitor ale partidului. 25 noiembrie 1974*, Bucureşti, Editura Politică, 1974, 112 p.

Ceauşescu, Nicolae, *Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al XI-lea şi Congresul al XII-lea şi sarcinile de viitor ale partidului. 19 noiembrie 1979*, Bucureşti, Editura Politică, 1979, 128 p.

Ceauşescu, Nicolae, *Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al XII-lea şi Congresul al XIII-lea. 19 noiembrie 1984*, Bucureşti, Editura Politică, 1984, 94 p.

Gheorghiu-Dej, Gheorghe, *Raportul C.C. al P.M.R. cu privire la activitatea Partidului în perioada dintre Congresul al II-lea şi Congresul al III-lea al Partidului*, Bucureşti, Editura Politică, 1955, 128 p.

Lucrări generale şi speciale

Anii 40, <http://www.srr.ro/anii_40-11865> (30 noiembrie 2012).

Difuzoare de radioficare, <http://www.rri.ro/arh-art.shtml?lang=2&sec=248&art=22617> (30 noiembrie 2012).

Bertrand, Claude-Jean, *O introducere în presa scrisă şi vorbită*, Iaşi, Editura Polirom, 2001, 264 p.

Corobca, Liliana, *Culisele cenzurii comuniste*, <http://www.asymetria.org/modules.php?name=News&file=article&sid=563> (30 noiembrie 2012).

Denize, Eugen, *Propaganda comunistă în România: 1948*-1953, Târgovişte, Editura Cetatea de Scaun, 2011, 388 p.

Nicolau, Valentin, *TVR. Mărire şi decădere. Televiziunea publică în România şi modelele europene*, Bucureşti, Editura Nemira, 2009, 208 p.

Petcu, Marian (coord.), *Cenzura în spaţiul cultural românesc*, Bucureşti, Editura Comunicare.ro, 2005, 429 p.

Petcu, Marian, *10 teme de istorie a jurnalismului*, Bucureşti, Editura Ars Docendi, 2012, 229 p.